

Et foreldreperspektiv på ufrivillig skolefravær

En kvalitativ studie av opplevelsene til foreldre,
til ungdom som ikke går på skolen.

Jenny Tornes Tjensvold

VID vitenskapelige høyskole

Oslo

Masteroppgave

Master i helsefremmende relasjonsarbeid

Antall ord: 22148

15.05.2023

Opphavsrettigheter

Forfatteren har opphavsrettighetene til oppgaven.
Nedlasting for privat bruk er tillatt.

Sammendrag

Bakgrunn: Denne masteroppgaven utforsker foreldreperspektivet på ufrivillig skolefravær. I Norge har man ikke konkrete tall på hvor mange barn som har ufrivillig skolefravær. Det er ulike årsaker til dette, og det forskes på dette feltet på årsakene til fraværet, samt tiltak. I denne studien er det rettet oppmerksomhet på de som står barna nærmest, nemlig foreldrene. Dette har en påvirkning på hverdagen til familiene, og det er det denne oppgaven vil belyse.

Hensikt: Studiens hensikt var å få frem erfaringer fra foreldre som har barn som ikke klarer å gå på skole. Oppgaven skal gi kunnskap om foreldrenes opplevelser på ufrivillig skolefravær og hvordan dette påvirker deres hverdag, samtidig hvordan samarbeidet med skolen oppleves.

Metode: Denne masteroppgaven bygger på et kvalitativt hermeneutisk fenomenologisk forskningsdesign. Det er gjennomført 4 intervjuer med mødre som har eller har hatt barn med ufrivillig skolefravær. Analysen er inspirert av Malterud sin tekstkondensering.

Resultat: Funnene som blir presentert i oppgaven er foreldrenes opplevelse av kaos og stress, de beskriver at hverdagen deres er preget av en krisetilstand. Informantene viser til et behov for støtte og trygghet i hverdagen. Videre opplever de til tider en avmakt i relasjonen til skolen. De beskriver til tider vansker i samarbeidet. Funne blir drøftet opp mot teorier om stress og mestring, samt maktrelasjonene mellom foreldre og skole.

Konklusjon: Denne masteroppgaven har belyst foreldreperspektivet på ufrivillig skolefravær og avdekket sentrale funn knyttet til foreldrenes opplevelser av stress og en langvarig krise, preget av kaos i hverdagen. Informantene beskriver samtidig utfordringer knyttet til ekteskapet, og ungdommene lider av tapte sosiale erfaringer som foreldrene opplever som svært tungt. Videre viser funnene at foreldrene savner koordinering og støtte, opplever avmakt i relasjon til skolen og etterspør tydelige retningslinjer.

Nøkkelord: Skolevegring, ufrivillig skolefravær, foreldre, skole, makt, avmakt, samarbeid, krise, kaos.

Summary

Background: This master's thesis explores the parental perspective on involuntary school absenteeism. In Norway, there are no concrete figures on the number of children experiencing involuntary school absenteeism. There are various reasons for this, and research is being conducted on the causes of absenteeism as well as interventions. This study focuses on those closest to the children, namely the parents. It examines the impact of involuntary school absenteeism on the daily lives of families.

Purpose: The purpose of this study was to gain insights from parents who have children unable to attend school. The thesis aims to provide knowledge about parents' experiences of involuntary school absenteeism and how it affects their daily lives, as well as their perceptions of collaboration with the school.

Method: This master's thesis is based on a qualitative hermeneutic phenomenological research design. Four interviews were conducted with mothers who have or have had children experiencing involuntary school absenteeism. The analysis was inspired by Malterud's method of thematic condensation.

Results: The findings presented in this thesis highlight the parents' experience of chaos and stress, describing their everyday life as being in a state of crisis. The informants express a need for support and security in their daily lives. Additionally, they occasionally experience powerlessness in their relationship with the school, describing difficulties in collaboration. These findings are discussed in relation to theories of stress, coping, and power dynamics between parents and the school.

Conclusion: This master's thesis has shed light on the parental perspective of involuntary school absenteeism and revealed key findings regarding parents' experiences of stress and enduring crisis, characterized by everyday chaos. The informants also described challenges within their marriages, while their adolescents suffered from the loss of social experiences, which the parents found particularly distressing. Furthermore, the findings indicate that parents long for coordination and support, experience powerlessness in their relationship with the school, and request clear guidelines.

Keywords: School refusal, school absence, parents, school, power, collaboration, crisis, chaos

Forord

Jeg ønsker å starte med å takke mine informanter som har bidratt til at denne masteroppgaven ble til. Uten disse fire mødrene som har delt historier fra sitt liv med meg, hadde jeg ikke kunne gjennomføre denne studien. Dere har bidratt til å sette søkelys på et utrolig viktig perspektiv. Jeg setter pris på at dere satt av tid til å dele deres erfaringer.

I denne studietiden har jeg fått kjenne på mange ulike følelser, og akkurat nå kjenner jeg på en lettelse og stolthet. Det har tilsammen vært fire år med studier som avsluttes med denne masteroppgaven. Det har til tider vært svært krevende og utmattende. Jeg hadde ikke sett for meg at det skulle bli så mange år med studier og oppgaveskriving når jeg meldte meg opp på videreutdanningen i 2018. Jeg er svært takknemlig for all den hjelpen jeg har fått fra familie, venner og kollegaer. Både støttende ord og gjennomlesning av oppgaver. Det har betydd mye for at jeg skulle klare å fullføre først en videreutdanning og nå denne masteren. Det har krevd mye av min fritid som kanskje spesielt har gått utover min mann og datter. Jeg lover fra nå av at jeg skal vie min tid til dere! Tusen takk for at dere alltid er der for meg!

Disse årene har blant annet gitt meg en faglig trygghet som jeg er svært glad for, som jeg tar med meg inn i jobben. Det har gitt meg en trygghet til å stille kritiske spørsmål til arbeidet vi gjør og forskningen der ute. Dette er noe jeg tar med meg inn når jeg nå skal ta fatt på nye arbeidsoppgaver i ny jobb. Studietiden har vært lærerik og utfordrende på mange måter. Jeg kan se tilbake på en tid hvor jeg både har fått utviklet med faglig, men også personlig.

Videre vil jeg takke min veileder Ingebjørg Haugen som har støttet og veiledet meg gjennom denne tiden. Setter pris på at du har holdt roen og støttet meg når jeg ser for meg at alt raser, og jeg ikke klarer å se enden på dette. Du har gitt meg mange gode konstruktive tilbakemeldinger slik at jeg har kunnet jobbe kontinuerlig, og til slutt klart å komme meg i mål i tide. Tusen takk!

Til slutt vil jeg takke dere gode medstudenter som har vært på samme berg- og dalbanetur som meg. Takk for all støtte og gode ord på veien. Jeg ønsker dere lykke til videre.

Stavanger, mai 2023

Jenny Tornes Tjensvold

Innholdsfortegnelse

1.0 Innledning	3
1.1 Hensikt med studien og problemstillingen.	6
1.2 Bakgrunn for valg av tema	6
1.3 Avgrensning	7
2.0 Teoretiske perspektiver	8
2.1 Stress	8
2.2 Mestring	10
2.3 Makt	11
2.4 Samarbeid	12
3.0 Metode	15
3.1 Design	15
3.2. Kvalitativ intervju	16
3.3 Rekruttering	17
3.4 Gjennomføring av intervjuer	19
3.5 Transkribering/ bearbeiding av data	20
3.6 Etske refleksjoner	21
3.7 Reliabilitet og validitet	22
3.8 Litteratursøk	23
4.0 Analyse	23
4.1 Helhetsbilde	24
4.2 Meningsbærende enheter	24
4.3 Kondensering	26
4.4 Sammenfatning	27
5.0 Resultat/ presentasjon av funn	28
5.1 En opplevelse av total krise	28
5.2 Et behov for støtte, bekreftelse og trygghet	31
5.3 Makt og avmakt i samarbeid	33
6.0 Drøfting	38
6.1 Hvordan opplever foreldrene hverdagen med ufrivillig skolefravær?	39
6.2 Hvordan oppleves samarbeid med skolen ?	47
7.0 Avslutning	56
7.1 Overraskelser i studien	58
7.2 Behovet for videre forskning	59
8.0 Litteraturliste	60
Vedlegg 1 -Intervjuguide	67

Vedlegg 2- Informasjonsskriv	69
Vedlegg 3- Vurdering av behandling av personopplysninger (NSD)	73
Vedlegg 4 - Fremleggsvurdering REK	77
Vedlegg 5 - Vurdering av behandling av personopplysninger (NSD)	80

1.0 Innledning

Ufrivillig skolefravær blant ungdom er et komplekst og bekymringsfullt fenomen som kan ha betydelige konsekvenser både for individet og samfunnet. Det finnes ulike grunner til at elever ikke går på skolen, noen av dem kan handle om egne helseproblemer, psykososiale utfordringer eller familieforhold (Havik, 2015, s.1-4). Det å ha et barn som ikke går på skolen av ulike grunner kan ha en påvirkning på resten av familien. Trude Havik ved Læringsmiljøsentret UiS forsker på skolevegring. Hun har blant annet studert årsaken til skolevegring gjennom spørreskjema gitt til elever fra 6-10 trinn fordelt på 7 kommuner i Norge. Hun så på sammenhengen mellom kjønn, alder og behov for ekstra oppfølging i skolen. Noen av funnene viser at den hyppigste årsaken til skolevegring var egenrapporterte helseplager, og at det var høyere andel av jenter, samt at det ble mer fravær når alder økte (Havik, 2015, s.63-66).

Josephson et.al (2013) viser til en svensk studie hvor det er funnet en sammenheng mellom langtid sykemelding hos foreldre og fravær hos barn, og kan med det se en overførbarhet mellom generasjoner (s.17-18). Dette er et interessant funn dersom det viser seg at foreldre til barn med ufrivillig skolefravær er langtidssykemeldt. Undersøkelser viser at det er et økende problem med skolefravær både i Danmark, Sverige og England (Brockmann & Madsen, 2022, s. 50-55). Det er ingen nøyaktige tall som sier noe omfanget av skolevegring i Norge. Det er gjort observasjoner over tid av fagfolk og man kan se sammenheng med ungdomsundersøkelsen, som sier noe om hvordan ungdom selv rapporterer sin hverdag (Brockmann & Madsen, 2022, s.45-47). Regjeringens opptrappingsplan for barn og unges psykiske helse formidler behov for tidlig innsats for å forebygge uhelse. Målet er å gi god hjelp til barn og unge på alle arenaer som de ferdes i. Både når det gjelder hjemme og på skolen. Det er viktig med god behandling og støtte i alle ledd. Det er utarbeidet flere meldinger fra Stortinget som er en del av dette arbeidet for arbeid med barn og unges psykiske helse (Prop. 121 S (2018-2019), s. 5-7).

Det er ikke enighet om hvor stor andel av barn som lider av ufrivillig skolefravær, dette er fordi det er vanskelig å måle da det ikke foreligger en klar definisjon på hvilket fravær som kommer inn under denne kategorien. Noen tall kan likevel være veiledende, ifølge Havik

(2015) er sannsynligheten for at 2 i hver klasse (6-10 klasse) vil utvikle skolefravær (s.69). I land som Australia sier forskning omtrent 1% til 5 % av alle skolebarn utvikler skolevegring (Richardsen, 2016, s. 528-546).

Amundsen og Møller (2020) har publisert en artikkel som handler om samarbeid mellom foreldre og skole, og hvordan foreldre opplever hjelpeapparatet. Funnene i denne studien viser blant annet at kun 3 av 10 foreldre opplever at de fikk god informasjon fra lærer/skole. Videre viste funnene at der man hadde lykkes å få barnet tilbake på skolen, viste det seg at også skolen hadde lyktes med informasjonsformidling. Studien tok også for seg oppfølging fra andre hjelpeinstanser som PPT, skolehelsetjenesten, BUP og statped. Foreldrene var stort sett ikke fornøyd med oppfølging fra PPT, uavhengig om de hadde barn som var tilbake på skolen eller ikke. Forskerne undret seg over at ikke skolehelsetjenesten var i kontakt med flere av elevene, fordi dette er et tilbud som skolen selv rapporterte at de hadde et godt samarbeid med. Det var kun 3 av 10 foreldre som oppga at de hadde vært i kontakt med denne instansen. Nesten 8 av 10 hadde vært i kontakt med BUP. Det tyder på at det er flere som er fornøyd med oppfølging fra BUP enn PPT (Amundsen og Møller, 2020).

Hovedregelen er at alle barn fra 6 år har rett og plikt til grunnskoleopplæring frem til 10. klasse. Videre har de som har omsorg for barnet plikt til å følge opp. Det er straffbart å holde barn borte fra undervisning (Opplæringslova, 1998, §2-1). Det vil si at foreldre som har barn og ungdommer som ikke går på skole har ansvar for å få dem på skolen, og skolen er pliktig til å gi dem opplæringen.

Pandemien har bidratt til at det kan være vanskeligere for utsatte og sårbare barn å komme tilbake på skolen. De som allerede var sårbare i utgangspunktet har hatt det vanskeligere etter pandemien (Bakken et.al., 2020, s. 30-43; Ramboll, 2020, s.17-20). Hjemmeskolen var noe ungdommer opplevde som vanskelig og de lærte mindre enn de ville gjort fysisk på skolen. Stresset med å miste en del undervisning og risikoen for å ikke ha fått tilstrekkelig nok kunnskap, kan være en grunn til mer stress og bekymring etter at skolene åpnet opp (Bakken et.al., 2020, s. 30-43; Ramboll, 2020, s.17-20).

Marie- Lisbet Amundsen er professor i spesialpedagogikk ved Universitetet i Sørøst-Norge og har forsket en del på skolevegring og foreldre. Forskningen hennes (Amundsen, 2019) viser til at det varierer en del på kvaliteten på hjelpen foreldre mottar fra de ulike hjelpeinstansene. Funnene viste imidlertid at det var positivt med å ha flere inne til støtte, da sjansen var større for å oppleve at noe hjalp. Funnene i denne studien viser at samarbeid mellom foreldre og skole ikke var optimalt for disse foreldrene, og at dette vil kunne ha påvirkning på både barnas holdning og motivasjon til skolen. Et annet viktig spørsmål som legges frem, er om barna som har hatt flere hjelpeinstanser inne, har et tilstrekkelig godt nok tilbud? (Amundsen, 2019). Noen foreldre opplever at skolen ikke tar ansvar for at det kan være noe galt med skolemiljøet, og at foreldre får ansvar for fraværet og at det er de som ikke mestrer omsorgsoppgaven. Dette bidrar til at foreldrene opplever det utfordrende å samarbeide med skolen (Amundsen, 2019). Det er samtidig enighet at det å ta tak i problemet tidlig er det som har størst effekt, og det som virker (Richardson 2016, s.528-546; Havik, 2019, s.30).

På den andre siden viser forskningen til Amundsen et al (2020) at lærere opplever å mangle kunnskap om skolevegring. Holen og Waagene (2014) har gjort en spørreundersøkelse blant lærere om psykisk helse i skolen. De finner at lærere er inneforstått med at det er viktig med forebygging og hjelp, på tross av det, finner de at 30 % av lærerne sier at arbeid med psykisk helse ikke er skolens oppgave og at skolen bør fokusere på læring (s.54). De fleste lærerne i studien til Amundsen et.al. (2020) tenkte at årsaken til vegringen handlet om angstproblematikk, og at det var snakk om sårbare barn og unge, samt at noen hadde diagnoser innenfor autismspekteret.

Det finnes ulike definisjoner og forståelse av begrepet skolefravær. Brockmann og Madsen (2022) bruker denne definisjonen: " Skolevegring er ikke en diagnose. Det er en reaksjon på en sum av uheldige omstendigheter " (s.14). Havik (2018) viser til at man kan dele skolefraværet inn i 3 ulike kategorier; dokumentert eller gyldige grunner som sykdom eller godkjent permisjon, grunner relatert til diffuse plager og udokumenterte eller ugyldige grunner, den siste grunne kan deles inn i om det er motivert av barnet selv eller foreldre (Havik 2018, s.24-39). I denne studien vil jeg ta utgangspunkt i de ungdommene som har et ønske om å gå på skolen, men av ulike grunner ikke mestrer det. Havik viser til en definisjon

på skolevegring som “ fravær motivert fra eleven selv som er relatert til emosjonelle plager erfart i møte med faglige eller sosiale situasjoner på skolen” (King & Bernstein, 2001, sitert i Havik, 2018, s. 28). Eller som Brochmann og Madsen (2022) viser til at det “ handler om barn og unge som i utgangspunktet ønsker å gå på skolen - men av ulike grunner ikke får det til” (s. 31).

1.1 Hensikt med studien og problemstillingen.

Hensikten med studien er å rette oppmerksomheten til de som står ungdommer nærmest i en slik vanskelig, og til tider uholdbar situasjon. Det er ønskelig å få frem erfaringene til foreldrene, og hvordan barnas situasjon på skolen påvirker familien og foreldrene. Det er ønskelig at studien skal kunne gi en dypere forståelse av foreldres opplevelse av egen situasjon, hvilket behov de har for støtte, og hvordan samarbeidet med skolen oppleves. Jeg ønsker å få frem foreldres følelser rundt dette, og hvilken belastning dette kan føre til. Målet med å gjøre en kvalitativ studie er at man kan få mer utdypende beskrivelser av opplevelsene til foreldre. Det kan gi oss en tydeligere indikasjon på hvilken påvirkning skolevegring har i et foreldreperspektiv.

Problemstillingen er :

Hvordan opplever foreldre til ungdom som har ufrivillig skolefravær hverdagen sin, og hvordan erfarer de samarbeid med skolen?

1.2 Bakgrunn for valg av tema

Temaet for denne oppgaven er foreldreperspektivet på ufrivillig skolefravær. Bakgrunnen for at jeg synes dette er et tema som er interessant og spennende er at jeg jobber med rask psykisk helsehjelp til ungdommer. Vi jobber med ungdom som har milde til moderate psykiske vansker, som nedstemthet, begynnende angstsymptomer, stress og relasjonsvansker. Det jeg har observert er at det er en ekstra krevende omsorgsbyrde for foreldre til ungdom som ikke går på skolen. De gir uttrykk for at de føler seg maktesløse, opplever skam og til tider opplever seg mislykket som foreldre. Det nevnes også at dette går ut over deres livsglede og at de selv blir mer sosialt isolerte. Ungdomstiden er svært viktig i utvikling av identitet, løsrivelse fra foreldre og det sosiale livet spiller en stor rolle. Det er

forståelig at foreldrene ønsker at barna deres skal klare seg bra på skolen med tanke på fremtiden. Den belastningen vil kunne ha en stor betydning for foreldrenes håndtering av ungdommenes utfordringer. Det er en svært viktig epoke i livet som har stor betydning for fremtiden. Samtidig vil relasjonen mellom foreldre og ungdommen i denne perioden naturligvis ha stor betydning.

Det var ønskelig å få foreldrenes stemme frem, for videre arbeid med denne problematikken. Det vil være av stor betydning å møte foreldre på en respektfull måte, og gjerne vite hva som kan bidra til at familien som et system får god nok oppfølging. Er det noe foreldre ser og opplever som kan være nyttig i videre arbeid med disse familiene? Kan fagfolk lære noe av beskrivelsene til foreldrene? Kan det hjelpe å kunne se en helhet og et større bilde for å kunne hjelpe ungdommen som sliter med skolefravær? Hva sitter foreldrene igjen med etter at de har vært i denne situasjonen, hvordan beskriver de hverdagen sin? Det er dette denne studien ønsker å belyse.

1.3 Avgrensning

I denne studien er målgruppen foreldre til ungdom som har bekymringsfullt skolefravær. På tross av at barn og unge har rett og plikt til skolegang i Norge, er det mange som ikke mestrer å følge dette opp. Foreldre har et større ansvar frem til 10. klasse, og det er derfor denne studien omhandler foreldre som har hatt ungdommer som strever med fravær i grunnskolen. Det vil ha betydning for hvilken rolle foreldre og skole har til påvirkning, og dette vil endre seg på videregående skole. Videre ønsket jeg å gjøre en avgrensning i alder. Jeg ønsket å intervju foreldre som kunne ha opplevd ufrivillig skolefravær over tid, og ba derfor om informanter som hadde ungdom i alderen 12-15 år. Et annet moment som vil ha betydning for denne avgrensningen er at det vil kunne være en ulik håndtering av et barn på 7 år og en ungdom på 14 år. Det vil nødvendigvis ikke ha stor betydning for foreldrene følelser rundt dette, men samtidig er ungdomstiden en livskrise i seg selv som kan være utfordrende i et foreldreperspektiv. Det var derfor et ønske om at foreldrene hadde noe lik utgangspunkt.

Jeg ønsker å bruke begrepet ufrivillig skolefravær i denne oppgaven da flere av foreldre jeg har pratet med gjennom jobben jeg har, samt støttegrupper på facebook ønsker at dette begrepet brukes. Imidlertid vil jeg referere til skolevegring der begrepet er benyttet i artikler, bøker og andre kilder.

2.0 Teoretiske perspektiver

2.1 Stress

I et større samfunnsperspektiv vil stress og mestring ha betydning for menneskers helse og fungering i hverdagen. Fra et samfunnsperspektiv er det viktig å legge til rette for at hver og en av oss opplever å mestre livet for igjen å kunne ivareta oss selv og ikke være avhengig av andre. Regjeringens perspektivplan (Meld. St. 14 (2020–2021)) viser til at det fra et sosioøkonomisk ståsted er det viktig med forebygging og tilrettelegge for at mennesker skal oppleve å kunne ta gode valg, og på den andre siden er det et samfunnsansvar å tilrettelegge for at det finnes gode helsevalg. Dersom man har en befolkning som rapporterer om hverdag med høy grad av stress som de ikke klarer å håndtere, vil det være stor sannsynlighet for at de vil utvikle helseproblemer. I den andre enden vil det ha betydning for økt sykefravær og kostnader for helsevesenet (Meld. St. 14 (2020–2021)).

Stress er et begrep som fikk bredere oppmerksomhet etter andre verdenskrig, men ordet ble brukt så tidlig som på 1300 tallet og det betydde da motgang, nød eller lidelse. I følge Lazarus og Lazarus (1994) ble det ved å se på hvilket metall som var best egnet til å bruke i bygging av bruer, gjort en sammenligning til menneskets motstandskraft. Dette ved å tenke at vi alle har en slags motstandskraft slik som de ulike metallene har evne til å motstå ulik belastning. Dette ble overført til menneskets evne til å motstå stress. Vi bruker ord som motstandskraft/resiliens eller det motsatte som er sårbarhet (s.220). Det ble tydelig at stress var relevant for vanlige livshendelser som ekteskap, oppvekst, skoleoppgaver, være syk osv. Disse opplevelsene kan være en belastning for noen og føre til psykiske plager, men for andre vil det være lite belastende. Det er vurderingene som skiller reaksjonene våre, for eksempel der noen reagerer med sinne, kan andre reagere med tristhet og angst (Lazarus & Folkman, 1984, s. 22-23, Lazarus & Lazarus,1994, s.220).

Det å koble stress som årsak til menneskelig nød ble aktuelt på 1960 og 1970 tallet og er fortsatt aktuelt. Vi har behov for litt stress for å kunne håndtere menneskelige problemer, samtidig som det er individuelt og svært forskjellig fra person til person. For noen er det slik at vi yter mer når vi er stresset, mens for andre får det negative konsekvenser for. Den subjektive følelsen av ubalanse mellom krav og ressurser varierer med kravenes art og ressursene som er tilgjengelige for personen (Lazarus & Lazarus, 1994, s.220).

Lazarus og Lazarus (1994) skiller mellom tre aspekter ved stress : skade, trussel og utfordring. Det er igjen individets vurderinger som gjør det unikt for hvert menneske hvordan det oppleves. En skade er en hendelse som allerede er gjort i forkant, f.eks kan det å ikke være forberedt til noe føre til en skade, det er noe vi ikke kan rette opp i der og da, og vi må forholde oss til denne skaden. Det vi derimot kan gjøre er å være bedre forberedt til neste gang, og skaden kan reduseres. Videre vil trussel være en skade som ikke har skjedd enda. Vi bekymrer oss for hva som kommer til å skje og prøver å finne ut om det er mulig å forhindre eller redusere en eventuell skade. Trussel er muligens den vanligste kilden til psykisk stress (s. 223-225). Dersom vi i en stresset situasjon fokuserer på den eventuelle trusselen og skaden som kan oppstå, vil evnen til å takle problemet svekkes. Når vi derimot opplever å bli utfordret, og vurderer at vi vil håndtere problemet, vil vi oppleve å være i utvikling, tankene våre flyter lett og uanstrengt og er klare for en spennende opplevelse. Det er vurderingene som er i forkant, hvordan vi føler oss og hvordan vi fungerer som avgjør hvordan vi definerer om det er en skade, trussel eller utfordring (Lazarus & Lazarus, 1994, s. 223-225).

I følge Ursin og Eriksen (2004) kan man dele begrepet stress inn i fire aspekter: stresstimuli, stressopplevelse, den ikke-spesifikke generelle stressresponsen og opplevelse av stressresponsen. Stresstimuli kan oppleves både som hyggelig og truende, og det er opp til hver enkelt individ hvordan det tolkes, det påvirkes av tidligere erfaringer og forventninger. Hvordan denne stimulien vurderes og oppleves kalles derfor stressopplevelsen. Stressresponsen er en nevrofysiologisk alarm som man er avhengig av for å kunne oppleve mestring. Alarmen vil utløse en spesifikk atferd for å takle situasjonen som utløser stressreaksjonen. Det siste aspektet vil være responsen tilbake til hjernen som igjen blir

lagret. Ved å takle dette opplever man mestring og alarmberedskapen går ned. Hvis man derimot opplever at stresset vedvarer, vil dette kunne føre til helseplager og sykdom (s. 570-571). Det vil si at det er det kroniske stresset som kan gi negative helseeffekter, både psykiske og fysiske og som man må prøve å forebygge eller behandle.

2.2 Mestring

Mestring vil i denne sammenheng være den opplevelsen det er å kjenne på at man håndterer stresset man opplever. Eide og Eide (1996) definerer mestring slik: *Mestring innebærer å forholde seg til den belastende situasjonen på måter som gjenoppretter mening og sammenheng, bidrar til å bearbeide de følelsesmessige reaksjonene og eventuelt også løse de vanskelighetene man står ovenfor (s.104).*

Lazarus og Folkman (1984) har en kognitiv tilnærming til begrepet mestring. De definerer mestring som en stadig skiftende atferdsmessig og kognitiv anstrengelse for å takle ytre eller interne krav, som individet selv vurderer er belastende eller overstiger personens tilgjengelige ressurser (s.142). Det som kan være til hjelp for å mestre hverdagsstress er positive opplevelser, noe som løfter en opp. Det å gjøre noe hyggelig sammen med familien, være ute, delta på fritidsaktiviteter, få komplimenter, få god søvn (Lazarus & Lazarus, 1994, s. 230).

Spurkeland (2011) viser til Antonovsky syn på hva som kan bidra til god helse. Han viser til prosessene ved at vi mennesker forstår det rundt oss som noe vi kan påvirke, og håndtere det som skjer på en måte som oppleves meningsfullt for oss selv. Denne prosessen er med å bidra til opplevelsen at vi er med å forme vår egen fremtid. Disse prosessene er helsefremmende (s. 54).

Hovedprinsippene i mestringsmodellen som beskrevet Gjærum (1998) er at det er en prosess som tar utgangspunkt i interaksjonen mellom individ og miljø. Den tar utgangspunkt i at ikke alle problemer kan løses. Denne modellen tar utgangspunkt i individets opplevelse av takling av stress. Individet anses som aktivt og kreativt søkende etter å mestre stress i interaksjon med miljøet. Modellen ser på mestring som noe som kan håndteres og ikke

nødvendigvis mestring som løsning. Den har fokus på individets egen oppfatning av problemet, hvordan individet selv tolker og vurderer situasjonen. Det siste prinsippet i denne prosessmodellen viser til at individets krefter både kognitivt og atferdsmessig må mobiliseres for å kunne redusere og tolerere stresset. Situasjoner og problemer som individet opplever som belastende gjennom både de ytre og indre krav. Samtidig som individet i møte med miljøet opplever det mer krevende og belastende enn man er i stand til å håndtere. Det vil si at det er individets egen opplevelse av stresset som er avgjørende. Den tar altså utgangspunkt i individets egne tanker og følelser (Gjærum,1998, s.76-79).

2.3 Makt

Makt er evnen til å oppnå det man ønsker, og spesielt evnen til å få andre til å følge etter ens ønske, selv om den andre vedkommende ikke ville gjort det. Det motsatte av makt er avmakt. En som utøver makt kan blant annet være personer eller instanser (Engelstad & Thorsen, 2022).

Michel Foucault, en kjent idéhistoriker, utforsket forholdet mellom makt og kunnskap i sitt arbeid. Han argumenterte for at vitenskapens språk, som er uttrykket for kunnskap, har både styrings- og ekskluderende effekter. Den handler om den makt som f.eks en lærer har i kraft av den posisjonen han har. Denne posisjonen gjør at lærere kan bestemme og utøve straff eller tvinge elever til å adlyde. Videre vil også kunnskap være avgjørende for om noen har makt over andre, som igjen lærere har ovenfor sine elever (Jensen, 2009, s.62-63). Foucault var også interessert i hvordan styring av kunnskap gjennomsyrer det daglige livet. En viktig form for maktforhold er når personen A har informasjon om personen B, overvåker B og undersøker B, som igjen fører til en ubalanse i maktforholdet (Engelstad & Thorsen, 2022).

Den moderne makten vil gi seg til kjenne ved at vi alle er innordnet et nytt syn på menneskeheten. Der det er mangel på frihet som dominerer, vi har forskning, faglige forklaringer på hvordan vi skal leve. F.eks. hvor mye vi skal trene og spise, vi er omgitt av en slags sannhet som har en slags makt over menneskesynet, som vil påvirke oss i hverdagen (Jensen, 2009, s.62-63) .

Makt kan både være en positiv og en negativ verdi. Den kan gi muligheter til å styrke menneskers utvikling av egne ressurser gjennom å gi dem makt. For eksempel medbestemmelse i eget liv vil kunne gi en følelse av å kunne ta egne valg og redusere avmaktfølelse, på den andre siden kan makt føre til begrensninger og ødelegge tillitsforhold (Øye & Norvoll, 2013, s.74-75).

Olsen et al. (2019) beskriver medvirkning som en mulighet til å være med å bestemme, ikke alene men sammen med andre. Målet vil være å komme frem til ulike beslutninger som vil være til det beste i sin egen sak (s.16-17). Kvello (2019) bruker definisjonen av brukermedvirkning: *aktiv involvering av mottakeren av tjenesteytelser fra og med planlegging og til og med evaluering av tiltaket/tjenesteutøvelsen. Brukermedvirkning handler om reell overføring av makt og innflytelse til brukeren (s.22).*

2.4 Samarbeid

Skolens forpliktelse til samarbeid med foreldre blir påpekt allerede i første setning av opplæringsloven §1-1: *Opplæringa i skole og lærebedrift skal, i samarbeid og forståing med heimen, opne dører mot verda og framtida og gi elevane og lærlingane historisk og kulturell innsikt og forankring.* Det overordnede formålet med foreldresamarbeidet blir i forskriften til opplæringsloven beskrevet slik:

Skolen skal sørge for samarbeid med heimen, jf. opplæringslova § 1-1 og § 13-3d. Foreldresamarbeid skal ha eleven i fokus og bidra til eleven sin faglege og sosiale utvikling. Eit godt foreldresamarbeid er ein viktig ressurs for skolen for å styrkje utviklinga av gode læringsmiljø og skape læringsresultat som mellom anna fører til at fleire fullfører vidaregåande opplæring (Forskrift til opplæringslova, 2006, § 20-1).

Ulike kommuner har mulig ulik praksis og veiledere som følges. Jeg vil her vise til Veileder for alvorlig skolefravær i Stavanger kommune (Stavanger kommune, 2022). Veilederen viser hva som er saksgang når flere instanser bør kobles på, samt hvordan skolen bør jobbe i saker hvor det er alvorlig skolefravær. Det skal settes i gang henvisning til andre instanser allerede etter 7 skoledager med ugyldig fravær. De viser til at dette er et felles problem som flere har

ansvar for å løse. Skolen skal kartlegge og gå i dialog med foreldre når barna har et fraværs problem. Tiltak rettet mot samarbeidet til skolen legger vekt på å ha en åpen dialog mellom dem og foreldrene, og foreldre bør vite hvem de skal kontakte. Videre skal skolen informere om rutiner knyttet til fravær, samt hvilke tiltak som den aktuelle skolen kan tilby. Det presiseres i veilederen at man skal anerkjenne foreldrenes bekymringer og skolen bør gjennomføre tiltak som gir mestring for foreldrene. Dette forutsetter at foreldrene er bidragsyttere. Klinge (2009) viser til at nøkkelen til samarbeid er et anerkjennende klima (s. 221).

Et annet punkt i veilederen (Stavanger kommune, 2022) er at skolen skal trygge foreldrene på at skolen gjør sitt beste for at barnet deres skal ha det bra på skolen. Videre viser veilederen til at det er viktig med samarbeid med den som har fravær og eleven skal få uttale seg om hvilke tiltak den selv har tro på. Det skal tilrettelegges for forutsigbarhet og trygghet for elevene. Tiltak i skolen kan være at noen ansatte fra skolen møter barnet på et avtalt sted. Tiltak i forhold til det sosiale skal skolene sørge for at de opprettholder positiv kontakt med medelever, oppfordre f.eks at elever skal oppsøke den eleven som ikke er på skolen på fritiden. Veilederen (Stavanger kommune, 2022) anbefaler at det lages skriftlige samarbeidsavtaler. Den viser samtidig til andre instanser som kan henvises til for å kunne gi best mulig hjelp, blant annet helsesykepleier, PPT og veiledning fra ressurscenteret i kommunen. Her vises det til at skolen skal melde fra til barneverntjenesten dersom de er alvorlig bekymret for at barnet, da med tanke på om det blir utsatt for omsorgssvikt. Dersom skolen etter en totalvurdering av situasjonen og vurderer at hjemmeforholdene har betydning for fraværet, skal det meldes til barneverntjenesten (Opplæringsloven, §15-3). Skolen skal da underrette foreldrene.

Et godt samarbeid mellom hjem og skole er avgjørende for barns faglige og sosiale læring og utvikling. Samarbeidet kan også bidra til at holdninger om skolen bedres og dette vil ha positiv innvirkning på samarbeidet og oppfølging fra foreldre. Foreldre og skole vil nødvendigvis ikke ha samme mål og perspektiv på utfordringer som kommer. Det er viktig å skape en felles forståelse av hva man skal ha fokus på, samt snakke om de ulike behovene og forventningene for samarbeidet (Utdanningsdirektoratet, 2020).

Det er fra 1 august 2022 vedtatt nye bestemmelser i ulike lover som berører barn og deres familier. For å styrke oppfølgingen er det gjort endringer i følgende lover: helse- og omsorgstjenesteloven, spesialisthelsetjenesteloven, psykisk helsevernloven, tannhelsetjenesteloven, pasient- og brukerrettighetsloven, barnevernsloven, barnehageloven, opplæringsloven, privatskoleloven, sosialtjenesteloven, NAV-loven, krisesenterloven, familievernkontorloven og integreringsloven. Noen av endringene og bestemmelsene er disse:

- *Plikt for velferdstjenestene til å samarbeide uten at samarbeidet er knyttet til en enkelt sak (samarbeid på systemnivå)*
- *Plikt for velferdstjenestene til å samarbeide i enkeltsaker (samarbeid på individnivå)*
- *Samordningsplikt for kommunen*
- *Rett til barnekoordinator*
- *Rett til individuell plan (IP)*

(hentet direkte fra Helsedirektoratet, 2022, kap. 1).

Veilederen viser til barnets beste og at vi i alle saker skal ha barnets stemme inn, og de skal ha mulighet til å medvirke. Dette er et hensyn som skal følges i alle situasjoner hvor barn er berørte parter, både direkte og indirekte (Helsedirektoratet, kap 1). Samarbeidsplikten til de ulike instansene gir ingen individuell rettighet, dersom foreldre opplever at tjenestene ikke ivaretar plikten kan statsforvalteren varsles (Helsedirektoratet, 2022, kap 3).

For å ha rett til barnekoordinator må det oppfylles flere vilkår. Blant annet må barnet ha en alvorlig sykdom eller skade. Det skal også være behov for langvarige og sammensatte tiltak i ulike tjenester. Det som videre kommer frem er at dersom et barn blir utsatt for mobbing, kan dette føre til alvorlig skade og nedsatt funksjonsevne (Helsedirektoratet, 2022, kap.5). Det er et viktig poeng når man ser en klar sammenheng mellom sykefravær og mobbing (Amundsen & Møller, 2020).

3.0 Metode

Dette kapittelet vil gi en beskrivelse av metodevalg og forskningsprosessen som ble anvendt i denne studien. Jeg vil vise til rekrutteringsprosessen, hvordan dataene ble samlet inn og behandlet. Videre vil kapittelet omfatte en diskusjon om forskningens pålitelighet og validitet. Det vil også bli reflektert over studiens begrensninger og hvilken betydning dette kan ha for tolkningen av resultatene.

3.1 Design

Problemstillingen i denne studien er: Hvordan opplever foreldre til ungdom som har ufrivillig skolefravær hverdagen sin?, og hvordan erfarer de samarbeid med skolen? Jeg har studert foreldrenes egne erfaringer gjennom deres beskrivelse av hvordan utfordringene til ungdommen deres har påvirket deres hverdag. Denne type forskningsdesign som er brukt i studien har sin vitenskapsteoretiske orientering innenfor fenomenologien og hermeneutikken.

Metoden som er brukt for å samle inn data er kvalitative intervjuer.

Denne studien har tatt for seg foreldrenes forståelse og erfaringer, og det var viktig å få frem informantens personlige opplevelser av det å være foreldre til ungdom med ufrivillig skolefravær. På bakgrunn av dette var det hensiktsmessig å bruke kvalitativ forskningsmetode, som ga en dypere forståelse av problemstillingen (Dalland, 2017, s.54-56). Gjennom kvalitative intervjuer kan man studere personlige og sensitive emner. Man har også mulighet til å stille mer utdypende spørsmål i intervjuene dersom nye tema dukker opp, som ikke er tenkt på tidligere og som informantene selv tar opp (Thagaard, 2013, s.95-99).

Fenomenologi handler om å undersøke og beskrive menneskelige opplevelser og livsverden. Studien fokuserer på hvordan informantene oppfatter og gir mening til et bestemt fenomen eller en bestemt situasjon (Thoresen et.al., 2020, s.22-30). Mine informanter har førsteperson erfaringer på det å være foreldre til ungdom som har ufrivillig skolefravær, og gjennom deres beskrivelser kan vi si noe om hvordan dette oppleves for dem. Gjennom

analysen av foreldrenes beskrivelser av subjektive erfaringer vil man i analysen kunne utvikle en forståelse av fenomenet vi studerer. Opplevelsen av hvordan skolefravær påvirker foreldrene vil dermed ikke være en objektiv observasjon, men hvordan denne subjektivt kan forstås ut fra deres beskrivelser av deres hverdag (Thoresen et.al., 2020, s.22-30). Det er foreldrenes perspektiver som er hovedfokus og det som påvirkes av ytre fenomener er i bakgrunnen (Thagaard, 2013, s.39-41). Vi kan ikke skille foreldrenes kropp og verden som to atskilte enheter, det vil si at foreldrenes beskrivelser av kriser og stress vil ha en betydning for hvordan foreldrene forholder seg til verden. Samtidig vil de kunne beskrive hvordan dette kjennes ut på kroppen og følelser rundt det. Reaksjonene på stress og krise endrer atferd ved at de må forholde seg til jobb og venner på en ny måte (Thoresen et.al., 2020 s. 12-13).

Hermeneutikk refererer til forståelsen og tolkningen av tekst eller kommunikasjon. I denne tilnærmingen er det en betydelig vekt på å forstå deltakernes meninger, oppfatninger og erfaringer, og tolke deres subjektive tolkninger. Foreldrenes erfaringer og beskrivelser av sin hverdag vil kunne ses i helhet hvor det fortolkes gjennom de ulike erfaringene de beskriver (Thoresen et.al., 2020 s. 125-127). Dalland (2017) viser til at man innen hermeneutikken fortolker for å finne meningen med noe. Man vil gjennom intervjuer med foreldre søke hva barns ufrivillige skolefravær betyr for foreldre, gjennom ulike erfaringer som er en del i en større helhet som fortolkes gjennom delene (s.45). Thagaard (2013) beskriver det slik: *“Hermeneutikken bygger på prinsippet om at mening bare kan forstås i lys av den sammenheng der vi studerer, er en del av”* (s.41). Informantene i denne studien bruker blant annet ord som krise og kaos om deres hverdag. I en hermeneutisk tankegang vil man kunne si at foreldrene her har tolket sin hverdag gjennom å bruke ord som allerede innebærer en fortolkning (Thoresen et.al., 2020, s. 58-59).

3.2. Kvalitativ intervju

Selve intervjuformen som er benyttet i studien er et semistrukturert intervju. Den formen har en generell intervjuguide som gir rammer for emner og spørsmål som skal dekkes, men gir også rom for fleksibilitet og utforskning av deltakernes perspektiver (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 42-51). Det var ønskelig at foreldrene som ble intervjuet skulle få fortelle om sine opplevelser og hverdag uten at det blir stilt mange konkrete spørsmål. Jeg lot dem fortelle ut

det de ønsket å ha fokus på, og hadde ulike spørsmål underveis . For strukturert og låste spørsmål kan bidra til at foreldrene ikke får uttrykt sine opplevelser og tanker på sin måte. Det vil også i en slik tilnærming gi rom for mer oppfølgingsspørsmål, og sannsynligvis dukke opp tema som ikke var tenkt på før intervjuet startet. Foreldrenes perspektiv er hovedessensen i denne studien og det var derfor viktig å få frem dette perspektivet med åpenhet og nysgjerrighet i intervjuet (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 156-171). Ut fra studiens tema og mål som er å utforske påvirkningen ufrivillig skolefravær har på foreldrenes hverdag, var det naturligvis temaer som var bestemt på forhånd. I intervjuguiden var det utarbeidet ulike spørsmål som var til hjelp under intervjuet, for å kunne bruke intervjuene senere til sammenligning i analysen og resultater (vedlegg nr. 1).

3.3 Rekruttering

Gitt oppgavens begrensning hva gjelder omfang og tid ble det besluttet at det var tilstrekkelig med 4 informanter for å kunne belyse studiens problemstilling, dette ble diskutert sammen med veileder. Det skulle være foreldre som hadde barn som i alderen 12-15 år hadde utviklet ufrivillig skolefravær. Det var ikke et kriterie at skolefraværet startet i den perioden, men at det uttrykket seg i dette tidsrommet. Alderen var kun for å inkludere foreldre som var i samme livsfase når skolefraværet var aktuelt, som jeg har beskrevet i avgrensningen i kap 1.3. Jeg hadde i forkant av godkjenning fra NSD, pratet med kollegaer og andre som arbeider med familier innenfor dette tema, for å starte prosessen med å sjekke ut aktuelle informanter. Når søknaden fra NSD var godkjent sendte jeg ut informasjonsskriv til de jeg hadde vært i kontakt med, og avtalte tid for intervjuer.

Jeg rekrutterte informanter som var tilgjengelige og som jeg kom i kontakt med gjennom mitt jobbnettverk (Malterud, 2017, s.58-60, Thagaard, 2013, s.61). Det er også et strategisk utvalg ved at jeg ønsker å snakke med foreldre som har en type erfaringer, og at erfaringene gjaldt i ungdomstiden (Daland, 2017, s. 74). Jeg har snakket om mitt prosjekt til flere fagpersoner som jobber i kommunen og tilhørende kommuner. Jeg har fått hjelp av andre til å komme i kontakt med aktuelle foreldre, og det har også vært fagpersoner som har stilt opp som informanter, ut fra sin rolle som foreldre. Det var et viktig moment i rekrutteringsfasen at jeg ikke brukte informanter som har oppfølging fra den enheten jeg selv er ansatt i.

Vurderingen om å ikke bruke foreldre som får oppfølging på arbeidsplassen min, var at dette kunne bli utfordrende med tanke på mine ulike roller som forsker og hjelper, og ulike etiske dilemmaer knyttet til dette. Informantene var fra andre nabokommuner eller andre virksomheter i min kommune. Med tanke på å bruke andre fagpersoner som informanter vurderte jeg det slik at gjennom en klar rolleavklaring i forkant var det tilstrekkelig for å kunne bruke dem som informanter. Jeg har ikke hatt en rolle som hjelper til de aktuelle informantene, og vi har en avklart profesjonell rolle. Det er selvfølgelig viktig å være bevisst hvem og hvordan informanter blir rekruttert i slike studier, samt at man selv som forsker påvirker intervju situasjonen.

Informasjonsskrivet (vedlegg nr. 2) ble sendt til avdelingsleder i en virksomheter i kommunen som jobber spesifikt med denne type utfordringer. Det ble bedt om at de formidlet dette videre til aktuelle informanter, og slik ble den ene informanten inkludert i studien. To av informantene ble rekruttert via jobbnettverk og siste informant ble kjent med studien gjennom jobben og tok kontakt direkte med meg, etter å ha lest informasjonsskrivet. I denne studien var hovedformålet subjektive opplevelser og beskrivelser av hverdagen til hver enkelt, og derfor ikke være like problematisk dersom studien skulle brukes for eksempel til å generalisere et stort felt eller evaluere tiltak.

Det var ønskelig å gjennomføre intervjuer både med fedre og mødre. Bakgrunnen for det var at jeg var nysgjerrig på om det oppleves ulikt mellom mødre og fedre, og om dette gjør seg gjeldende i deres hverdagssituasjon.. De som takket ja til å delta var mødre, og det ble derfor ikke mulighet for å gjøre noen analyser knyttet til forskjellene mellom foreldre. Tre av mødrene bodde sammen med fedrene, den fjerde hadde 100% aleneomsorg. Alle barna hadde hatt skolefravær på ungdomsskolen, det var to jenter og to gutter, en av guttene gikk fortsatt på ungdomsskolen, mens de andre var gått ut av grunnskolen. Tre av mødrene var i jobb, to i 100 % og en i 75%, den fjerde moren hadde avklaringspenger og hadde mottatt denne stønaden over flere år. To av mødrene arbeidet innen virksomheter som jobber med barn og unge, den siste jobbet innenfor helseyrket.

3.4 Gjennomføring av intervjuer

Jeg utformet et informasjonsbrev som beskriver studiens hensikt og hva informantene kunne forvente seg under intervjuet, samt hvordan dataene blir lagret. Her var også samtykke bekreftelse og informasjon om hvordan de skulle gå frem hvis de ønsket å trekke samtykke. Informantene blir opplyst om hva informasjonen deres ville bli brukt til (vedlegg nr. 2). Dette er et viktig etisk prinsipp og viktig å ha med seg for at deltakerne skal ha tillit til studien og forskeren (Malterud, 2017, s.212-213).

Jeg brukte en kollega som testperson både til å lese informasjonsbrev, intervjuguide og gjennomføre testintervju. Denne personen har egen erfaring som forelder til barn med ufrivillig skolefravær, og det ble derfor et godt utgangspunkt for drøfting av spørsmål og endringer som kunne gjøres i informasjonsbrevet og intervjuguiden. Jeg testet samtidig nettskjema og diktafon- app løsningen som VID tilbyr. Jeg erfarte etter test intervjuet at jeg ikke fikk sendt opptaket til nettskjema og fikk derfor behov for en ekstra forsikring av opptak ved de intervjuene som skulle brukes i studien. Jeg har derfor brukt både mobiltelefon og nettbrett som opptakere samtidig, med diktafon appen. Det ble også gjort noen små endringer på intervjuguiden, hvor noen av spørsmålene opplevdes overflødige og gjentakende. Jeg oppdaget under test intervjuet at det var viktig med en presisering i forkant at navn på personer og skole vil bli anonymisert. Informanten ble tydelig usikker i intervjuet på om den kunne si navn, og det gjorde at hun stoppet opp og avbrøt sin egen tankerekke. Dette tok jeg med slik at alle fikk dette presisert før jeg startet diktafon- appen.

Informantene i studien fikk velge tid og sted. Det var viktig å være fleksibel slik at informantene kunne føle seg ivaretatt og trygge i intervjuet. En informant ønsket å ha intervjuet på sin arbeidsplass, de andre ønsket å gjennomføre intervjuet på kontoret mitt. Intervjuene varte fra 57 minutter til 93 minutter.

Under samtlige intervjuer har de svart på flere av mine spørsmål samtidig, som jeg har på intervjuguiden uten at jeg har stilt dem. Spørsmålene ble dermed også stilt i en ulik rekkefølge enn intervjuguiden, da det ble mest naturlig i intervjusettingen. Intervjuguiden er

bare brukt som et hjelpearbeid og for en start av intervjuet og underveis for en kontroll på at alle spørsmål jeg ønsket svar på ble stilt.

I denne type studie var det nødvendig med godkjenning av Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS (NSD). Studien innhentet personopplysninger via nettbasert opptaksløsning og dermed var det nødvendig med en vurdering på om dette blir behandlet riktig. Det er også i tråd med retningslinjer å informere informantene gjennom et informasjonsskriv som jeg har beskrevet tidligere. Jeg fikk godkjent studien min etter at NSD gjorde en vurdering av prosjektskisse, informasjonsskriv og intervjuguiden 08.08.22 med referansenummer 209320. (vedlegg nr. 3). Etter mastersamling ved VID august 2022 ble jeg oppmerksom på at min studie muligens omhandlet forhold som kom inn under søknad til Regionale komiteer for medisinsk og helsefaglig forskningsetikk (REK). Jeg søkte veiledning hos REK 05.09.22 og fikk svar 22.09.22, de vurderte da at prosjektet var fremleggspliktig (vedlegg nr. 4). Jeg endret derfor fokus i min oppgave, og gjorde endringer i intervjuguiden og informasjonsskrivet som jeg sendte på ny til NSD, og fikk på ny godkjenning 03.10.22 (vedlegg nr. 5). Alle informantene signerte samtykkeskjema i forkant av intervjuet.

3.5 Transkribering/ bearbeiding av data

Å transkribere betyr at vi skifter fra en form til en annen, som vil si å oversette intervjuene fra talespråk til skriftspråk (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 205). Etter intervjuene var gjennomført ble de transkribert fortløpende. Datamaterialet som intervjuene her representerer må gjøres til en tekst slik at det blir tilgjengelig for analyse. Foreldrenes beskrivelser av deres opplevelser og tanker blir gjort om til tekst som skal fortolkes og analyseres (Malterud, 2017, s.77). Dette er en tidkrevende prosess hvor jeg lyttet til lydfilene flere ganger, slik at jeg fikk ordrett (ord oversatt til bokmål) skrevet ned i dokumenter som ble sagt av både informantene og meg. Denne prosessen hjalp meg samtidig til å kunne reflektere parallelt med transkriberingen over temaer som ble nevnt av flere. Jeg fikk notert i margen og fikk fremhevet poenger og utsagn som jeg fant interessante. Jeg har brukt andre navn på personer, skoler og instanser som kan gjenkjennes. Jeg har oversatt intervjuet til bokmål slik at det vil bli lettere i en analyse og fange opp samme tema. Ulike dialekter vil kunne påvirke gyldigheten av analysen, da muligheten for at ulike uttrykk kan påvirke

tolkning av sammenhenger. På en annen side kan det påvirke dersom det er slanguttrykk som er viktig å få frem. I gjennomgang av lydfilene er det ikke observert ord eller endret på ord i den forstand. Hvis man tenker på spørsmålet til Kvale og Brinkmann (2015) "hva er en nyttig transkripsjon for min forskning?", vil min oversetter fra dialekt til bokmål være nyttig for å kunne analysere likheter og ulikheter i opplevelsene til foreldrene, som er datamaterialet gjennom teksten (s. 212).

3.6 Etske refleksjoner

Jeg har i mitt forskningsprosjekt skrevet informasjonsskriv som inneholder både informasjon om studien og hva informasjonen blir brukt til. Det står også hvordan man kan trekke samtykke og at dette er fullt mulig. I et forskningsprosjekt er det viktig å være klar over de etiske retningslinjer som er førende, dette har blitt reflektert over før informantene er blitt kontaktet. Thagaard (2013) beskriver blant annet at informert samtykke, konfidensialitet og konsekvenser for å delta i forskningsprosjekter er viktige etiske prinsipper. Videre at det kan oppstå utfordringer med tanke på at informasjonen som kommer i forkant av intervjuet kan prege hva de deler i intervjuene (s.24-31). Dette er noe jeg har reflektert over og konkluderte med at jeg ønsket å gi dem mest mulig informasjon i forkant, for at det skulle trygge dem, samt gi dem mulighet til å reflektere litt i forkant og være forberedt på hva de eventuelt takket ja til. Gjennom å ha en klar spørsmålsguide og en nysgjerrighet rundt deres erfaringer, håpet jeg at informantene delte sine historier uten at informasjonen i forkant preget dem på en negativ måte.

Et annet viktig moment jeg hadde med meg gjennom hele prosessen var at det samtykke som kom frem i starten ikke nødvendigvis gjaldt hele prosessen. Jeg hadde tenkt at dersom foreldrene ble svært berørt av det de formidlet, eller opplevde at de har utlevert ungdommen sin mer enn de ønsket, kunne tanken om å avslutte eller trekke samtykke komme underveis i prosessen. Jeg opplevde ikke dette i intervjuene eller i etterkant. To av foreldrene hadde informert sine ungdommer og de hadde vært positive til at foreldrene deltok i dette prosjektet. Samtlige av foreldrene sa i etterkant av intervjuet at det var en god opplevelse å prate ut. Videre at det var som en god prosess hvor det dukket opp nye tanker, som de enten hadde glemt eller at de så ting litt annerledes. Det var ingen av dem som

under intervjuet var preget emosjonelt slik at intervjuet måtte pauses. De ga verbalt uttrykk for at det var en god følelse i etterkant å ha fortalt historien deres.

Jeg som intervjuer hadde et etisk ansvar for å formidle at samtykke kunne trekkes gjennom hele prosessen, både før, under og etter intervjuet (Thagaard, 2013, s.24-31). Det var viktig at foreldrene ikke følte seg tvunget til å snakke, jeg hadde fokus på mine holdninger og det å utvise respekt for deres grenser. Gjennom intervjuet stilte jeg oppfølgingsspørsmål, og spurte om jeg hadde forstått utsagnene riktig. Dette for å forsikre meg om at jeg hadde forstått riktig, og at foreldrene hadde mulighet til å bekrefte og avkrefte. Dette har betydning for resultater og analysen som ble gjort i etterkant av intervjuene. I et kvalitativt intervju som skal søke ny kunnskap om foreldres opplevelser og erfaringer var det viktig å ikke legge for mye egne tolkninger inn i dette arbeidet. Foreldrene skal kjenne seg igjen i det ferdige produktet (Thagaard, 2013, s. 120-122).

3.7 Reliabilitet og validitet

Reliabilitet har med studiens troverdighet å gjøre. Det gjelder gjennom hele prosessen, fra intervjuet, transkriberingen, analysen og resultatene. Hovedspørsmålet er om man kunne fått samme resultat dersom det var andre forskere som utførte, og på et annet tidspunkt (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 276-277). I en kvalitativ studie vil forskeren kunne påvirke hvordan funnene blir analysert og tolket. Det vil påvirke hvordan spørsmålene er stilt og hvilke oppfølgingsspørsmål man stiller. I denne type intervjuer hvor informantene skal beskrive egne erfaringer og tanker om situasjonen sin, vil man muligens kunne få noen ulike detaljer i historiene. I forhold til deres opplevelser knyttet til hvordan dette har påvirket dem vil det i mindre grad endre seg over tid og sted. Det å vise detaljerte beskrivelser av hele prosessen, gjennom rekruttering av informanter, transkribering prosessen og analyse av funn og resultater vil man kunne etterprøve resultatene og vise til gyldighet og objektivitet. (Thoresen et.al., 2020, s.88-89).

Thoresen et. al. (2020) viser til at ideen om at forskeren står utenfor og gjør en objektiv analyse av et fenomen ikke er mulig i et hermeneutisk og fenomenologisk perspektiv. For å si noe om kvaliteten på forskning innen dette perspektivet er åpenhet om hvordan forskeren

har kommet frem til resultatene, samt forskerens evne til å reflektere over sin egen forforståelse (s.88-89). Det er viktig å reflektere over om studien har svart på det den skulle, ut fra problemstillingen og kan funnene overføres til andre? Foreldre i andre situasjoner vil kanskje føle på samme maktesløsheten opp mot et system. Eller foreldre i andre kriser i livet vil gjerne føle på samme kaoset som er beskrevet. Det som blir tydelig i denne studien er at det ikke kan generaliseres til andre foreldre, da det kan tolkes som om mødrene i denne studien hadde andre opplevelser enn deres partnere. Det vil også være problematisk å generalisere funnene til andre foreldre i samme situasjon, da det var få deltakere i studien.

Min problemstilling er utarbeidet ut fra min forståelse av dette temaet. Jeg er bevisst min forforståelse på temaet, og er klar over at vi alle har tanker om et fenomen, og mine tanker om foreldreperspektivet vil påvirke studien. Jeg hadde i forkant noen tanker om hvordan dette påvirket foreldrene, med bakgrunn i mitt arbeid. Det vil derfor være viktig å reflektere rundt dette og være bevisst at vi er en del av studien ved at vi har med oss vår forståelse (Dalland, 2020, s. 60; Malterud, 2017, s. 41).

3.8 Litteratursøk

Jeg har i denne oppgaven benyttet meg av både nettbaserte kilder som ulike databaser og tidsskrifter. Jeg har benyttet meg av bibliotekjenesten som VID tilbyr, og jeg har brukt biblioteket i byen jeg bor. Jeg har funnet nye kilder i litteraturlister til andre masteroppgaver, doktorgradsavhandlinger, artikler og bøker. På nett har jeg blant annet søkt i de ulike databasene: Google Scholar, Oria, Academic search elite, eBook Academic Collection (EBSCOhost). Søkeord som blant annet er søkt på engelsk: school phobia, truancy, absences, refusers, schools, parent, parent participation, power, collaboration, crisis, chaos. På norsk er blant annet følgende ord søkt på: Ufrivillig skolefravær, skolevegring, skulk, fravær, udokumentert fravær, samarbeid, foreldre, skole, makt, mestring, stress, krise.

4.0 Analyse

Den transkriberte teksten ble analysert med inspirasjon fra Malterud sin systematiske tekstkondensering (Malterud, 2017, s. 97-116). Malterud beskriver fire ulike trinn for å

analysere datamaterialet. Denne metoden tar sikte på å finne tema og grupper som skiller seg ut i de transkriberte data, og etter man har identifisert gruppene går man bredere ut (Malterud, 2017, s.97-116). Jeg vil i dette kapittelet gjøre rede for hvordan jeg har analysert den transkriberte teksten med inspirasjon av systematisk tekstkondensering. Analysen er som sagt inspirert, og har blant annet ikke med det som Malterud (2017) kaller for gullsitat (s.108).

4.1 Helhetsbilde

Første trinn er å bli kjent med den transkriberte teksten og få et helhetlig bilde, og gjennom å lese over teksten vil man komme frem til ulike temaer som går igjen i de ulike intervjuene. Jeg noterte ned tanker jeg hadde etter intervjuene før jeg startet med transkriberingen. Gjennom å lytte til lydopptaket og selv transkribere fikk jeg gjort meg godt kjent med materialet. Jeg noterte i margen av transkripsjonen de tema som vekket interesse og som virket viktige for informantene. Etterhvert som jeg hadde gjennomført flere intervjuer, ble tema som gikk igjen i intervjuene notert ned. I denne prosessen var det derfor nødvendig å lese over transkripsjonene i flere omganger, og temaene representerer det første steget og er de temaene jeg intuitivt ble interessert i. Samtidig vil problemstillingen være et utgangspunkt, og ha betydning for temaene. På den andre siden er det viktig å ikke være forutinntatt og vår forforståelse skal legges litt til side i dette trinnet (Malterud, 2017, s. 99). Gjennom denne prosessen fikk jeg et overblikk og dannet meg et helhetsbilde av det materialet jeg hadde. I dette trinnet ble disse 8 temaene identifisert: foreldre ber selv om hjelp, foreldrestyrte tiltak, støtte gjennom forståelse og bekreftelse, krise, framsnakke skolen, trygghet, økonomi, system og ansvarsfraskrivelse . Ifølge Malterud (2017) er det tilstrekkelig med fire til åtte temaer (s.99-100).

4.2 Meningsbærende enheter

Neste trinn er formålet å filtrere bort det som er irrelevant for studien, her er fokus på problemstillingen og hvilke temaer som belyser denne. Malterud (2017) påpeker at det er en fordel at to forskere gjennomfører analysen (s.100). Denne masteroppgaven har jeg valgt å gjennomføre alene, men har sammen med min veileder fått reflektert rundt de ulike trinnene i analysen. Jeg har også fått tilbakemeldinger fra andre medstudenter og lærere

som deltok i samme skriveseminar. I dette trinnet gikk jeg tilbake til teksten og fant beskrivelser og sitater som kunne passe inn i de ulike temaene jeg hadde funnet. Denne teksten blir kalt meningsbærende enheter. Jeg sammenfattet alle enhetene inn i ulike kodegrupper, som Malterud kaller koding, en slags sortering av ulike temaer, og hvor de ulike enhetene hører til. Jeg systematiserte dem med hver sin farge i den transkriberte teksten (Malterud, 2017, s.100-105). I denne prosessen ble temaene endret noe fra første trinn, og kodene som de meningsbærende enhetene ble plassert under var:

1. Krisereaksjoner og kaos
2. Familiens økonomi og foreldrenes arbeid
3. Behov for støtte, bekreftelse og trygghet
4. Foreldrestyrte tiltak
5. Familiens relasjon til skolen
6. Systemnivå, makt og ansvar
7. Foreldre ber selv om hjelp

Jeg opprettet et dokument for hver av disse 7 temaene, og kopierte inn fra den transkriberte teksten, sitater og avsnitt fra hver av intervjuene inn i dokumentet slik at de ulike temaene ble samlet sammen fra alle intervjuer. I denne prosessen oppdaget jeg at det var flere av gruppene som omhandlet det samme. Blant annet *foreldrestyrte tiltak* og *foreldre ber selv om hjelp* handlet mye av det samme og det var til tider litt uklart hvilken gruppe de meningsbærende enhetene skulle inn i. Jeg valgte derfor å sammenfatte de to gruppene til én som jeg kalte : *ansvar hos foreldre*. Overgangene i de ulike trinnene blir noe forskjøvet og visket ut i prosessen, jeg gikk mye frem og tilbake mellom disse trinnene for å finne tema og koder som skulle passe til teksten så nært som mulig. Etter flere gjennomlesninger både av transkribert tekst og de ulike gruppene ble kodegruppene igjen redigert. Det var blant annet kodegruppen *krisereaksjoner og kaos* som ble revidert til *en familie i krise*. En annen endring ble på *familiens relasjon til skole*, da det viste seg at det var svært få meningsbærende enheter som tilhørte gruppen og det var derfor noe usikkert om det var tilstrekkelig for å få frem gode analyseresultater. Ut fra problemstillingen ser jeg det er et viktig poeng med denne kodegruppen, dette på bakgrunn av påvirkning det har på foreldre og ungdom sin hverdag og relasjon. Ifølge Malterud (2017) anbefales det tre til fem kodegrupper, da flere

kan påvirke resultatpresentasjonen (s. 105). Etter flere analyseprosesser ble kodegruppene redusert fra 7 til 3.

1. Foreldre i krise, og påvirkning på familiens økonomi
2. Behov for støtte, bekreftelse og trygghet
3. Makt og ansvar mellom foreldre og skole

4.3 Kondensering

I dette trinnet gikk jeg gjennom de ulike kodegruppene og leste innholdet i de meningsbærende enhetene. Det ble gjort justeringer underveis i kodegruppene etterhvert som de meningsbærende enhetene skulle plasseres i rett gruppe. Det ble da klart at flere av gruppene omhandlet det samme. I dette tredje trinnet skal man kondensere innholdet som er kommet frem i de ulike gruppene, jeg gikk systematisk gjennom hver av gruppene og oppsummerte dem til et felles meningsinnhold (Malterud, 2017, 105-108).

Jeg gikk systematisk gjennom alle kodegruppene og fant subgrupper til alle, som er analyseenheten. I dette trinnet ble det klart for meg hvilke kodegrupper som ikke har relevans for problemstillingen, eller at flere av de meningsbærende enhetene kunne passe inn under andre kodegrupper. Dette etter de ulike subgruppene ble identifisert. Gjennom systematisk å gjennomgå alle kodegruppene og finne subgrupper fant jeg ut at min problemstilling måtte reformuleres. Funnene viste at foreldres hverdag og samarbeid med skole var viktig å få belyst, og derfor ønsket jeg å ha dette med som en presisering i problemstillingen. Problemstillingen ble: Hvordan opplever foreldre til ungdom som har ufrivillig skolefravær hverdagen, og hvordan erfarer de samarbeid med skolen? I hver subgruppe skal man skrive et arbeidsnotat i jeg-form som kalles et kondensat. Det skal inneholde informantenes stemme og dette skal brukes som et utgangspunkt for neste trinn i analysen. Dette skal gjøres i hver gruppe og videre under hver subgruppe.

Et eksempel på kondensering i kodegruppen: behov for støtte, bekreftelse og trygghet, og subgruppen: koordinering og oppfølging.

Foreldre med barn med multifunksjons handikap eller barn med kreft får hjelp fra sykehuset, men vi med barn med psykisk funksjonshemming får ikke automatisk hjelp. Jeg kan oppleve det urettferdig, fordi skolevegring er også krevende, og det er ofte en psykisk utfordring i tillegg. Vi må finne tilbudene selv, som er vanskelig når man allerede har mye å passe på. Hjelpen vi har krav på mangler automatikk. Jeg skulle ønske jeg hadde noen som sa at det skulle gå bra, og at de fokuserte på at ungdommen kom på skolen, og ikke så mye på det faglige. Jeg hadde trengt en person eller koordinator som fortalte meg hvilke rettigheter og praktisk hjelp jeg fantes og som visste hvem man skulle ringe for å få hjelp med utfordringene. For eksempel hadde en sykemelding, og pleiepenger lettet økonomien og vært nyttig og visst om.

4.4 Sammenfatning

I siste trinn av analysen sammenfattet jeg hver gruppe og laget et sammendrag som ga en mening ut fra det informantene har formidlet. Det er i dette trinnet av analysen den analytiske teksten blir formulert under hver av kodegruppene som videre blir presentert i kapittel 5. I denne delen av analysen ble det klart at det igjen var nødvendig å snevre inn funnene til mindre grupper. Det kom tydelig frem at flere av enhetene i de ulike subgruppene kunne ophandle det samme som i andre grupper. Jeg fant blant annet at det å måtte forholde seg til ustabil økonomisk situasjon kan handle om en ekstra belastning som hører inn under krise og kaos. Et annet eksempel er at foreldre som selv ber om hjelp og opplever lite tillit og støtte fra skolen kan handle om makt ubalanse. Jeg kom med dette frem til hovedfunnene som skal presenteres og drøftes opp mot teori og tidligere forskning.

Funnene som jeg ønsker å presenterer er:

1. En opplevelse av total krise
2. Et behov for støtte, bekreftelse og trygghet
3. Makt og avmakt i samarbeid

5.0 Resultat/ presentasjon av funn

Gjennom analysedelen som er beskrevet i kapittel 4 fant jeg flere tema som var aktuelle for å kunne belyse problemstillingen til studien. Jeg vil i dette kapitlet presentere disse funnene som jeg har delt inn i følgende tema: En opplevelse av total krise, et behov for støtte, bekreftelse og trygghet og til slutt makt og avmakt i samarbeid med skolen. Jeg bruker fiktive navn på informanter og deres familie. Informantenes navn som er brukt i oppgaven er Hanne, Cecilie, Ingvild og Ine.

5.1 En opplevelse av total krise

Krise og kaos var ord som alle informantene brukte, samt beskrivelser av atferd som er nært forenlig med disse begrepene. Informantene fortalte at den perioden med skolefravær og utfordringer med oppfølging av ungdommen opplevdes veldig stressende, og at det er en langvarig krise som er vanskelig for andre å sette seg inn i. Det kom frem at flere ikke husket alt som hadde skjedd og beskriver denne perioden som tåkete. Cecilie fortalte at hun hadde en opplevelse av at alt raknet, og at hun ikke mestret noe lengre, som hun igjen opplevde som et nederlag. Hanne forklarte det på følgende måte:

“det er liksom bare et kaos man blir slengt inn i, og de som skal hjelpe deg er også bare kaos mange ganger, for de har heller ingen god veileder på skolen, en sånn rutine på hva de gjør, alt er egentlig bare kaos, det tror jeg blir min beskrivelse” .

Andre aspekter som direkte påvirket foreldrene var de sterke reaksjonene som ungdommen deres hadde. Ingvild fortalte at hun ble utsatt for slag og dytting når hun prøvde å få sønnen ut av sengen og på skolen. Ungdommene blir beskrevet som uregulerte, kaotiske, “utbrente” og barn som kollapser på gulvet hjemme. Det hadde en stor påvirkning på dem som foreldre og deres søsken. Det å se barna sine ha så sterke smerteuttrykk var en påkjenning for foreldrene. De beskriver at bekymringer rundt barna deres var noe de konstant bar med seg i hverdagen.

En faktor som bidro til opplevelsen av å være i en stressende situasjon, var utfordringen med å komme seg på jobb. Flere av mødrene fortalte at de måtte vurdere dag for dag om de kom seg på jobb eller ikke, alt avhengig av om de klarte å få ungdommen på skolen. Samtlige foreldre kjørte barna til skolen hver dag. Å ikke vite om man kom seg på jobb førte til bekymringer rundt om man ville klare å beholde jobben, som igjen førte til bekymringer rundt familiens økonomi. Informantene fortalte at stresset de opplevde i forhold til arbeidet påvirket hele familiedynamikken. Ine sier at hun ikke fikk veiledning i denne situasjonen og at det fikk negative konsekvenser for henne økonomisk:

“ingen som fortalte meg “gå å sykemeld deg”, jeg tenkte ikke tanken en gang at dette var noe jeg kunne sykemelde meg fra, jeg har tapt uhorvelig mye penger, ikke at det er viktig i seg selv, men det hadde gjort situasjonen mye enklere for meg i dag”.

En annen faktor som påvirket hverdagen og livet deres i denne krisen var parforholdet. Informantene beskriver at relasjonen til ektefellen ble satt på prøve. Hanne sa at de måtte tidlig komme frem til samme mål og forståelse av situasjonen til datteren, som igjen reduserte uenigheter. Ingvild på sin side sier at hun og mannen var uenig i håndtering av sønnens utagering og de møtte han forskjellig, som igjen påvirket deres relasjon, både til sønnen og dem imellom. Cecilie sier at dette ikke var den beste perioden av sitt ekteskapelige liv. Flere av mødrene beskrev at de følte seg noe alene i situasjonen, og at de hadde behov for hjelp utenfra for å løse konflikter, og finne tilbake til dem som et ektepar. En informant ble aleneforsørger i samme periode hvor fraværet utspilte seg, og sa at det å være alene om saken har gjort at hun har måttet få hjelp og støtte fra sine egne foreldre, både deltakelse i møter og økonomisk støtte. Hun beskrev at skilsmissen kom som en krise i tillegg til en annen krise. En annen sa at alternativet å gå fra hverandre ikke var til stede, da hun ikke hadde klart å stå i dette alene.

“hvis vi for eksempel skulle gått fra hverandre, (...) hvordan skulle vi fulgt opp det hvis vi ikke står sammen, vi har tenkt at vi ikke kan gå fra hverandre for vi må være to for å klare å stå i det, for å klare følge opp, for det krever så mye av en person, det er ikke et alternativ”
(Ingvild).

Opplevelsen av å være i en total krise ble også beskrevet som svært inngripende i egen hverdag og helse. De fortalte at de til tider hadde levd et isolert liv og hatt lite kapasitet til andre ting. De fortalte om følelsen ved å alltid være på vakt og i beredskap. Hanne sa at på tross av at det er flere år siden, er kroppen fortsatt i en slags beredskap. Videre hadde de beskrivelser av følelser som sinne, frustrasjon, oppgitthet, tristhet, frykt, skyld og skam. Ine beskriver situasjonen sin slik:

“ jeg har hatt veldig lite å gå på de siste årene, jeg har jo benyttet hver en anledning til å sove og slappe av, det har vært helt grusomt, at det skal være sånn, men sånn har det vært, og jeg har vært helt isolert, har ikke vært ute på noe, (...), en god venninne fylte 40 år, jeg kunne ikke gå i den bursdagen for jeg var helt på felgen”.

Det å stå ved siden av ungdommen sin og ta inn over seg hvordan det påvirker fremtiden til ungdommen var et annet tyngde for disse informantene. De ga uttrykk for at erkjennelsen av at ungdommen deres mister det sosiale i ungdomstiden var den største belastningen de kjente på. Det at skolefraværet gikk ut over det sosiale, opplevde foreldrene hadde påvirkning på ungdommens psykiske helse, og beskrives som sårt hos foreldrene. Ine uttrykket det slikt:

“det er jo ikke noe mer i verden jeg vil enn at ungene mine skal gå på skolen og få den barndommen og ungdomstiden som de fortjener” .

Eller slik Hanne beskriver det:

“det var tøffest ja, jeg tror ganske tidlig jeg kunne klare å godta at skole er skole, det kan tas en gang senere i livet om så, men det sosiale det var det som var tøft å se på, det er nå det sosiale skjer”.

Flere beskrev at alt av rutiner og forutsigbarhet forsvant, og midt oppi dette skulle man ta vare på andre søsken i familien, og late som om alt var fint. Foreldrene sa at de fortsatt satt med en dårlig samvittighet for om de hadde gjort nok for barna. Samtidig sa de at de ikke visste hva de kunne gjort annerledes, da de opplevde at alt fokus de hadde var rettet mot ungdommene deres.

5.2 Et behov for støtte, bekreftelse og trygghet

Et annet gjentakende tema i intervjuene var opplevelsen av å selv måtte ta en koordinerende rolle. De så at de hadde behov for en person som kunne bidra til at foreldrene fikk rett informasjon, og hadde et overordnet blikk på alle involverte parters oppgaver. Dette ville ha betydning for deres trygghet og opplevelse av støtte og bekreftelse. Foreldrene fortalte at det virket som om ingen av instansene hadde ansvar for å ta kontakt med andre instanser, eller å informere foreldrene om rettighetene deres. Samtlige av informantene sa at dette var en ekstra belastning i en ellers krevende situasjon de stod i, og at det burde vært fulgt opp av en fagperson som kjente systemet. Informantene opplevde at oppfølgingen var svært personavhengig, og oppfølgingen bar preg av mangel på rutiner og kompetanse. Flere av informantene fortalte at de måtte legge til rette for skolearbeid hjemme. Det kan virke som tilbud om hjelp er noe avhengig av hvilke ressurser foreldrene har. De forteller om mange telefoner og mailkorrespondanser for å sette i gang samarbeid med andre instanser.

“jeg tenker at så lenge du ikke er redd for å ringe rundt og spørre og kreve, da klarer du deg på et vis tror jeg, men hvis du ikke er den type person, så er det jo barna dine som taper på det, ja det tror jeg faktisk” (Cecilie).

Som Cecilie her beskriver, er barna avhengig av at foreldrene har ressurser til å stå i kampen og stå på kravene deres. De ga uttrykk for at de selv måtte oppsøke og søke etter kunnskap om hjelpetiltak i aktuell kommune. Det kom frem at instansene hadde lite kompetanse om hverandre og at familiene derfor noen ganger ble henvist til feil instans, eller at henvisningen bar preg av mangler og dermed førte til avslag. Hanne sa at det kunne oppleves som ekstra belastende og kaotisk når de fikk så mange motstridende råd innimellom fra de ulike instansene. Hun sa at dette førte til at foreldrene ble usikre og utrygge i situasjonen. Flere av mødrene erfarte at instanser plutselig avsluttet oppfølging og samarbeid med skolen uten at foreldrene var informert. Dette var ofte i overganger etter ferier, og tiltak som var satt i gang før ferien ikke ble fulgt opp. Dette mener informantene kunne ha vært unngått dersom det var en person som hele tiden hadde hatt oversikt, og hadde tett oppfølging med instanser og familien.

Mødrene stilte spørsmål til hvilken instans som kunne gitt dem støtte og bekreftelse i denne situasjonen, da de opplevde aldri å få spørsmål om hvordan de hadde det. Fokuset var ikke på de som foreldre eller familie. De refererte til krisen de stod i og at de som foreldre hadde behov for trygghet. Her blir jobb, venninner og støtte fra ektefellen løftet opp som viktige støttespillere, mens offentlig støtte er noe mer fraværende. Ine har en støttegruppe med andre foreldre i samme situasjon som støtter henne. Av alle instanser som informantene var i kontakt med var det kun en av mødrene som nevnte å få spørsmål om hvordan hun hadde det. Spørsmålet ble stilt av datterens behandler på BUP. Her trekkes det frem at tiltakene er til ungdommene, og når de for eksempel ikke klarer å møte på BUP eller ha samtaler med familieteamet i kommunen, så avsluttes oppfølging. Ingvild tenkte slik om oppfølgingen:

“det er jo ingenting til oss som har barn med en psykisk funksjonshemming, så det er jo ganske, altså når du tenker på hvor stor forskjell det er, og ja det er jo kjempeflott at barnekreft foreningen har dette her, de gjør en kjempejobb, men det viser bare hvor store forskjeller det er, det er for såvidt like krevende å stå i noe som har med skolevegring å gjøre, og så lenge skolevegring ofte kommer som en følge av en psykisk utfordring, så er jo det en kjent sak at psykisk helse ikke er noe som blir prioritert i like stor grad i Norge”.

Hanne opplevde at tiltakene er rettet mot ungdommen, men ikke dem som foreldre og familie:

“det er nok retta mot henne, og at hun skal gå på skolen, så tror jeg at alle liksom sånn, “men går det greit med dere?” å så tror jeg at hvis vi hadde åpna opp om at det ikke går, så tror jeg de hadde anbefalt oss om å gå en annen plass, for det er jo ikke rom for at det skal være vårt tiltak (...) for det er ikke rom for det i disse lavterskel eller disse tiltakene, så er det ikke rom for foreldrene”.

På den andre siden forklarte hun også at det var noe hjelp og støtte fra instanser, så lenge det var oppfølging, men at den ble avslutta for datteren ikke møtte opp:

“ja og det har liksom aldri vært problem med de som er på utsida, som familieteam (...) og BUP var jo inne og psykisk helseteam var jo inne, alle de var jo helt sånn kjempe lett å treffe og godt for oss som foreldre og treffe og bare bli påmint at det vi det gjør er bra det er rett”.

Mødrene beskriver at de opplever at de står mye alene i dette og at oppfølgingen ikke er bra nok. For å få pleiepenger må barnet ha en diagnose og oppfølging fra spesialisthelsetjenesten. For å ha rett på koordinator i helse- og velferdskontorene trenger barnet en diagnose. Det beskrives at det er lite og tilfeldig hjelp å få, med ungdommer som har ufrivillig skolevegring. Videre at støtte fra venner og familie var avgjørende for at de klarte å stå i det. Tre av mødrene viste til at det var helt avgjørende med støtte fra arbeidsgiver. Hanne sa samtidig at hun ikke hadde vært god i jobben sin i denne perioden, og det var derfor bra hun fikk sykemelding. Det at arbeidsgiver viste forståelse gjorde at Cecilie tenkte at hun klarte å stå i den vanskelige hjemmesituasjonen.

“jeg har jo en leder som er veldig sånn forståelsesfull da, han var ihvertfall det med meg og det at ikke det var stress, for da tror jeg at jeg hadde gått ned for telling sånn skikkelig faktisk, (...) for jeg var nok super stressa og jeg er litt sånn dårlig til å kjenne sjøl hvor jeg er tror jeg, (...) så jeg tror nok jeg kunne gått på en skikkelig smell sjøl” (Cecilie).

Informantene ga uttrykk for at det var viktig med støtte fra andre i denne situasjonen de var i. Det viste seg at støtte fra sine egne foreldre ikke opplevdes som en støtte hos flertallet. De opplevde det mer belastende å inkludere besteforeldre til ungdommen, enn det ga støtte. Begrunnelsen for det var at de da opplevde at de enten måtte ivareta bekymrede besteforeldre, eller at de ikke viste forståelse for hvilken belastning foreldrene stod i.

5.3 Makt og avmakt i samarbeid

Mødrene i studien beskriver at de føler seg maktesløse i møte med skolen og instanser rundt. De føler at de ikke har makt til å endre situasjonen, og flere sier at de i ettertid ser at de burde satt foten ned og ikke akseptert alt. De følte en slags avmakt i rollen som foreldre.

Informantenes beskrivelser av å måtte kjempe for barna sine, og at instansene rundt ikke tok ansvar var et annet stort tema som kom til syne i intervjuene. Informantene i denne studien var klare på at de opplevde det som vanskelig i møte med skolen og flere av dem fortalte at det var ulike tiltak som de opplevde ikke ble fulgt opp slik som forventet av skolen. De opplevde å ikke bli hørt eller tatt på alvor. En informant sa at det opplevdes mer som motstand enn støtte, at de ropte om hjelp og ingen hørte. Cecilie opplevde det slik:

“det var ikke barnet i fokus, det var systemet i fokus følte jeg, da ble jeg ganske, da ble jeg sint da. Så det var systemet som var mest slitsomt”.

Informantene trakk frem at hjelpen var svært personavhengig, både på skolen og de instanser rundt. Tre av informantene viste til at sykemeldinger hos hjelperen har resultert i at oppfølging og tiltak uteble helt eller ble forsinket, og at det var ingen andre som tok ansvar, eller at de la ansvaret over på andre. Det ble beskrevet hos noen av informantene at det virket som det manglet rutiner ifht skolefravær, og dette kan få store konsekvenser på ungdommens utvikling. De opplevde at det er skolen og instanser rundt som sitter på makten til hjelp. Det var skolen som definerte hva som var til hjelp og ikke, og dersom ikke ungdommen fulgte opp ville hjelpen utebli, slik er beskrivelsene fra mødrene. De opplever at skolen overkjørte ungdommen og dem, at ungdommens stemme ikke kom frem i tiltak og oppfølgingen.

“jeg synes jo ikke at de har vist at de har hørt på sønnen vår når han har sagt hva han trenger, så det å overkjøre han er noe som funker veldig dårlig hjemme og, når han vet hva han vil så er det sånn han vil ha det. (...) Sånn som vi oppfatter det så ble i grunnen både han og vi overkjørt av skolen med tiltak, altså de bare la til side alle tiltak og ville gjøre ting på sin måte, så ble det veldig krevende og få gjennomført i ettertid, det ble litt å starte fra begynnelsen igjen, det ble en mye tøffere start en det burde vært.(...) tatt han på alvor mye tidligere, ikke overkjørt han, det er et ord jeg har gjentatt mange ganger hører jeg, men overkjøring er absolutt noe som ikke fungerer” (Ingvild).

Hanne sier blant annet at hun hadde en opplevelse av at en av lærerne som skulle møte datteren på morgenen en bestemt plass, bevisst lot være for at hun ikke hadde tro på dette tiltaket.

“når hun kom skulle en lærer stoppe i ei dør og vente på hun, slik at hun kunne gå inn i lag med henne, og der kunne det være at liksom, at den ene læreren tror jeg kanskje egentlig var litt uenig i det, så den på en måte kunne late som den ikke så hun, og bare gikk, sånn at vi bare måtte kjøre hjem igjen da”.

Flere av mødrene sier at de til slutt ga opp kampen og så frem til at ungdommen skulle starte på videregående. Det kommer frem i intervjuene at det er gjennomført mange samarbeidsmøter, hvor flere instanser er tilstede, det er noe ulik opplevelse av effekt av dette. Noen beskriver at det ikke ble laget noe konkret plan, noen beskriver at det ble laget planer som ingen fulgte opp. En mor opplevde det vanskelig å gi tilbakemeldinger til skolen fordi hun ikke opplevde å bli tatt på alvor. Hun fortalte det slik:

“altså vi merker jo at hele skolesystemet de står samlet, altså alle støtter jo hverandre der, sånn så de fleste gjør på en arbeidsplass, kollegastøtte det er jo viktig det, så du merker jo at det nyttet ikke å ta opp et problem eller utfordring med en enkelt lærer med skolen, for du møter ikke forståelse eller støtte for det” (Ingvild).

Eller at de var redde for konsekvensen;

“du går rundt og må justere deg og at du da innimellom kan totalt miste det, som mannen min sa en gang “jeg kjenner at jeg har lyst å reise meg å slå”, for han er egentlig en rolig sindig mann , “jeg har så lyst å reise meg å slå i bordet og skjelle dem ut, men jeg kan ikke gjøre det for da vil dem bare la det gå ut over henne (datter) igjen” , så bare det at du må sitte å jobbe liksom, å holde igjen”. (Hanne)

Informantene opplever at utfordringen de står i blir bagatellisert, de får ikke den hjelpen de selv opplever å være nødvendig, og alt tar veldig lang tid. Flere av mødrene uttalte at de opplevde at skolen ga opp. To av mødrene opplevde at skolen lo hånlig av dem, og at de følte seg mindre verdt i møte med skolen. Ine beskriver det slik:

“jeg trodde jo bare det var meg i denne verden som hadde barn som ikke ville på skolen, og det inntrykket fikk jeg jo av skolen, og at det var vi foreldre som var så vanskelig og tverre og ja, tenk at vi sendte klage til fylkesmannen, det hadde de aldri opplevd før, da fikk de meg til å føle meg så liten og dum.(...) de snakket til oss som om vi var de teiteste menneskene i verden”.

Cecilie beskriver det slik:

“ jeg har mistet litt troen på den biten der da, men prøver igjen, det er ikke alltid jeg forstår, jeg tror det at som foreldre da, hva er det de forskjellig egentlig kan bidra med, det har vært litt sånn vanskelig, så blir du litt sånn, når du ikke helt forstår du føler folk nesten ler litt av deg på en måte, men det er ikke så lett å forstå, det er så mange forskjellig og som holder på med nesten like ting”

Mødrene som er intervjuet nevner egen relasjon til skolen, og er bevisst hvordan de skal snakke med ungdommen sin om skolen. Flere av dem sier samtidig at dette er vanskelig balansegang mellom det å støtte ungdommen sin når de til tider selv opplever at skolen motarbeider dem. Det å motivere ungdommen sin og trygge ungdommen på at skolen er der for dem, og vil ta imot dem i andre enden oppleves problematisk når de selv ikke opplever tryggheten og tillit til systemet. Det må også presiseres at samtlige mødre beskriver mange positive tiltak som er satt i gang, både på skolen og utenfor skolen. En av mødrene gir rektor æren for at hennes gutt klarte å gå på skolen, en annen sier at det var innvilget mange timer i uken til oppfølging. Samtidig blir konklusjonen til de fleste at kunnskap og rutiner mangler og tiltakene bærer preg av tilfeldighet og er personavhengig.

Informantene har beskrivelser av at skolen ikke overfører de tiltak som allerede fungerer. Tiltak som er prøvd ut og har fungert blir avfeid, da skolen tilsynelatende tenker at de skal prøve på ny. Dette blir beskrevet som frustrerende av informantene da de opplever at det har tatt lang tid å finne tiltak som fungerer og at skolen da bagatelliserer vanskene med å starte på ny. Ingvild uttaler dette:

“så hadde jeg også et møte med skolen fordi jeg ba om det, for jeg ville snakke med de før skolestart, så det var vel på våren, da møtte jeg avdelingsleder og så hadde vi en samtale om hva som var viktig å videreføre (...) hun sa da, eller etter skolestart at “nå starter vi med blanke ark, og så ser vi hva han har behov for”, og i ettertid har jeg tenkt at der burde vi allerede satt foten ned og sagt “nei, vi må ha tiltak tidlig, det som vi vet fungerer og heller bygge på””.

Et annet sentralt aspekt relatert til makt, er at foreldrene opplever at skolen mener de forholder seg feil til egne barn. Mens skolen ønsker å lage rutiner og rammer for barna, blir de selv sett på som ettergivende. Flere av mødrene beskriver at skolen har hatt en holdning om at foreldrene lar barna være hjemme og at foreldrene er ettergivende. Den ene moren forteller at skolen sa at hun ikke måtte lage det koselig for sønnen sin hjemme, for eksempel ved frokostbordet med tente lys. En annen skole sendte ulike ukjente personer hjem til ungdommen med skoleoppgaver. Ifølge de to mødrene var tanken bak dette at skolen ønsket å straffe ungdommen, eller gjøre situasjonen i hjemmet så lite innbydende og koselig at ungdommen ville velge å komme tilbake på skolen. Flere av mødrene har opplevd at andre instanser ikke er enig i skolens håndtering av ungdommen.

“det var jo ingen, det ble jo veldig sånn BUP og psykisk helseteam og familieteam sier jo liksom på bakrommet “vi vet ikke hva vi skal gjøre for vi kommer ingen vei med dem (skolen)”, men det er ingen som slår i bordet til skolen på et møte, det va jo aldri noen som liksom sa “hør her dette er ikke greit”” (Hanne).

Flere av informantene har også sendt klage til statsforvalteren, på bakgrunn av at de mener at skolen ikke har tilrettelagt slik de er pliktet. Samtidig opplever noen av foreldrene at andre instanser er unnvikende i samarbeidsmøter, hvorpå noen instanser har formidlet direkte til foreldrene at de er uenig i skolens håndtering, men at det ikke kommer frem i fellesmøter. Noen beskriver også at ingen tar ansvar, men skyver det til alle andre. Cecilie kaller det hele et “blamegame”.

“og så var det litt med det samarbeidet mellom skolen og PPT og, de skylder jo litt på hverandre på en måte, det og at de ikke kan jobbe litt bedre sammen, det synes jeg er rart,

de skal jo hjelpe de barna der, tenker jeg, men sikkert fordi de har litt for mye å gjøre begge to da, så blir det litt sånn blamegame istedenfor” (Cecilie).

Flere av informantene fortalte om situasjoner de oppfattet som tydelige maktdemonstrasjoner fra skolen sin side. For eksempel fortalte en av mødrene at etter at de hadde sendt klage til statsforvalteren, ringte rektor til mannen hennes for å overtale han til å trekke klagen. Hun tenkte at de valgte ektemannen da han tidligere hadde vist at han er lettere å overtale enn henne. Når de fikk tilsendt opplysninger i saken ble de samtidig oppmerksom på at skolen hadde beskrevet dem som ettergivende i en henvisning til annen instans. Samme informant sier at skolen ikke hadde informert dem om det forelå en individuell opplæringsplan, det fikk de først vite da foreldrene mottok denne i posten når datteren var ferdig med ungdomsskolen.

Et annet eksempel på maktdemonstrasjon kommer fra en annen informant. Hun forteller at hun ba om møte med ny rektor uten avdelingsleder. Hun ønsket ikke at avdelingsleder skulle delta, da hun tidligere hadde hatt en uheldig opplevelse med denne. Avdelingsleder hadde kommet hjem til henne for å levere en bekymringsmelding på døren, det ble en høylytt krangel med barna som vitne. Informanten sier at skolen ikke ville imøtekomme hennes ønske om å få prate med rektor alene. Hun har også beskrevet at det å ha trussel om bekymringsmeldinger fra skolen har vært svært belastende for henne og familien.

6.0 Drøfting

Med utgangspunkt i studiens problemstilling: Hvordan opplever foreldre til ungdom som har ufrivillig skolefravær hverdagen sin, og hvordan erfarer de samarbeid med skolen?, vil jeg diskutere funnene som ble presentert i kapittel 5 i lys av relevant teori og tidligere forskning. Jeg ønsker i dette kapitlet å drøfte informantenes beskrivelser av stress og krise opp mot teorier om stress og mestring. Informantene brukte ikke ordet mestring selv, men de beskrev atferd og handlinger for å takle stress og krise. Et annet viktig funn var relasjonen til skolen og opplevelsen av utfordrende samarbeid, som også vil drøftes i dette kapittel.

6.1 Hvordan opplever foreldrene hverdagen med ufrivillig skolefravær?

Denne studien viser at hverdagen til foreldrene i stor grad blir påvirket av ungdommens ufrivillige skolefravær. I analysen fant jeg flere utsagn som beskriver stressrelaterte påkjenninger, og samtlige beskriver at de befinner seg i en langvarig krise. Mødrene i studien beskriver at de føler at alt rakner for dem, de mister alt av forutsigbarhet i hverdagen sin. Det er derfor mange indikasjoner i funnene på at informantene opplever det Ursin og Eriksen (2004) kaller for kronisk stress, som kan føre til en tilstand av alarmberedskap om man ikke finner strategier for å redusere stresset. Det er foreldrenes egen vurdering av situasjonen som avgjør foreldrenes opplevelse av stress. Stress kan både oppleves hyggelig og truende, alt er avhengig hvordan personen selv vurderer det. Denne vurderingen baseres på tidligere erfaringer og forventninger til foreldrene. Det vil si at stressreaksjonen er en alarmreaksjon som oppstår når foreldrene ikke mestrer det som forventes i situasjonen, og vil fortsette til faren er håndtert eller er over (s.570-573). Det vil i tilfelle til foreldrene i denne studien oppleves som en langvarig stressopplevelse fordi de ikke klarer å endre situasjonen på kort sikt, og stresset vedvarer. Det uforutsigbare i hverdagen, vil ha betydning for den kontinuerlige uvissheten av hva som vil skje, samtidig kan det på den andre siden kalles en forutsigbarhet i dette. Foreldrene har erfart over tid det uforutsigbare som igjen vil fremkalle frykt for det som skal skje, de vil etterhvert ha en erfaring og forventning, av en opplevelse av frykt for det som kommer (Ursin & Eriksen, 2004, s. 580-581).

Informantene i studien opplever å ha tanker om at de ikke mestrer foreldrerollen. Det å oppleve å strekke til, ha mening i livet og mestre det på en grei måte har betydning for helsen vår (Eide & Eide, 1996, s. 103-104). Å føle på håpløshet er det motsatte av mestring og er en forventning om et negativt resultat (Samdal et. al, 2017, s. 10; Ursin & Eriksen, 2004, s.578). Mødrene opplever at selv om de tenker at de gjør alt for ungdommen sin, har de ikke klart å gjøre jobben som forventes av dem som foreldre. De viser til en følelse av utilstrekkelighet og nederlag. Hvordan dette påvirker hver enkelt person vil ha betydning for denne personens helse. De ytre krav som foreldrene her kjenner på kan ha med samfunnets krav til foreldrene, skolens krav, og på den andre siden kan de indre kravene være mødrenes egen opplevelse av hva det vil si å være en god mor. Mødrene beskriver at belastningen av

kravene overstiger deres tilgjengelige ressurser, som vil ha betydning for opplevelsen av mestring (Lazarus & Folkman, 1984, s. 142).

Et annet perspektiv er søsken som pårørende og deres opplevelse av situasjonen. Når mødrene beskriver denne krisen og det stresset som de opplever, vil dette også ha betydning for søsken. Både Ingvild og Cecilie sier at de var bevisst at det kunne påvirke søsken negativt, og at de prøvde å holde oppe en fasade og late som ingenting, samtidig som de prøvde å imøtekomme søskens behov for oppmerksomhet. Det at en av søsken får mye oppmerksomhet kan muligens føre til sjalusi, og det kan samtidig gjøre skade på familiedynamikken i hjemmet. Dette kan ut fra Lazarus og Lazarus (1994) sin forståelse påføre skade som man i utgangspunktet ikke kan rette opp i der og da, men må forholde seg til det. Det Larazarus og Lazarus (1994) derimot tenker er at man lærer og man utvikler seg i denne prosessen, og det er mulig å redusere skaden ved å være i forkant videre. Med denne tanken kan man bygge opp relasjonen igjen til familiemedlemmene og trusselen om den type skade reduseres, og oppleves mindre stressende på sikt (s. 223-225). Selv om foreldrene ikke er i forkant knyttet til skolefravær, kan det å ivareta søsken når det topper seg gjerne håndteres annerledes senere. Det å redusere stresset til foreldrene vil kunne påvirke relasjonene innad i familien, og dermed redusere skade i relasjonene. Dette forutsetter med andre ord at foreldrene må selv være bevisst sin rolle, og aktivt jobbe for at det skal bli bedre mellom familiemedlemmene.

Det å oppleve at de du har aller mest kjært ikke mestrer livet er en tung byrde å bære. I ungdomstiden er det å løsrive seg fra foreldrene viktig, det å finne seg selv i andre, og utvikle gode vennerelasjoner er sentralt i denne alderen (Samdal et. al, 2017, s.33-35).

Informantene sier at det er opplevelsen av at barna ikke mestrer hverdagen sin som er mest belastende og sårest. Det er likevel opplevelsen foreldrene selv sitter med som har betydning for hvilken stress belastning de opplever (Lazarus & Lazarus, 1994, s. 223-225).

Mulig at foreldrene kjenner på en slags hjelpeløshet, hvor de ikke opplever å mestre den forventningen det er å veilede ungdommen sin, det å få dem ut for å oppleve det som forventes i livet. Lazarus og Folkman (1984) vil beskrive dette som ytre krav som foreldrene vurderer som en overbelastning (s.142). De har mistet kontrollen på situasjonen og håpet på å klare å gjøre en endring for ungdommen sin. Det er utenfor foreldrenes kontroll, og de kan

ikke endre den. Dette kan føre til en mangel på mestringsfølelse (Ursin & Eriksen, 2004, s. 577-578).

Lazarus og Lazarus (1994) viser til at stress kan fremkalle mange ubehagelige følelser, blant annet sorg, skyld og skam (s.238). Ut fra informantenes beskrivelser er det nærliggende å tenke at foreldrene opplever en slags tapsopplevelse på vegne av barna sine. De er vitne til at barna deres ikke får oppleve den naturlige utviklingsfasen de er i som ungdommer. Det er mulig foreldrene selv opplever en slags sorg over å ha et barn som ikke er som andre. Det å ikke kunne ha fortellinger om deres barns prestasjoner, både skole og aktiviteter kan også utløse en skamfølelse. Røseth og Werner (2020) definerer dette som livssorg, en sorg som kan knyttes opp med livet som pårørende eller det å ikke kunne leve livet som man hadde planlagt (s.11).

Jensen (2009) viser til at familien har to hovedfunksjoner. Den ene er å beskytte familien sitt psykososiale liv, og den andre å tilpasse seg samfunnet utenfor familien. Han viser til Minuchin som er opphavsmannen til systemisk familieterapi, og hans syn på de ulike systemene innad i en familie og hvordan dette påvirker hverandre (s.102). Han sier videre at foreldre skal utfylle hverandre med å gi støtte til hverandres funksjoner. De skal sammen beskytte familien fra ytre stress og fare (Jensen, 2009, s.106-107). Informantene i denne studien viser til at relasjonen til deres partner endret seg i denne perioden, som igjen fikk betydning for familiedynamikken. De måtte be om hjelp for å redde ekteskapet, og at det ble prioritert etter at barna ble noe eldre, eller at fraværet ikke var så massivt lengre. I følge Lazarus og Lazarus (1996) vil store endringer i livene våre være stressende selv om de kan tenkes være positive, og viser til at ekteskap er rangert som nummer 7 på en liste over ulike livshendelser som ble rangert. Skilsmisse er derimot rangert som nummer 2, like bak ektefelles død som er nummer 1 (s.228). Funn fra min studie viste at skilsmisse ble problematisert hos flere og at det ble uttalt at dette ikke var et alternativ fra noen, og på den andre siden var en av informantene tydelig på at når skilsmissen ble et faktum ble det en ekstra krise i en allerede krisepreget hverdag. Det kan sammenlignes med Demiri og Gundersen (2016) som viser til ulik forskning i sin rapport at foreldre til barn med spesielle behov, har en lavere skilsmisseprosent, og at dette kan handle om foreldrene opplever økt samhold når barna har spesielle behov og de har et felles prosjekt (s.25). Eller slik mine

informanter beskriver, at det fremstår umulig å klare alene. Dette tydeliggjør viktigheten av å ha et støttende nettverk som hjelper foreldre i denne situasjonen dersom de skulle oppleve å miste noe av det samholdet, slik at man forebygger eventuelle skilsmisser.

Belastningen som mødrene beskriver på jobb er knyttet til det å ikke vite om man kommer seg på jobb om morgenen, og at man må være tilgjengelig på telefon hele dagen som oppleves stressende for noen. Her beskriver en av informantene tydelig den beredskapen hun føler på hele dagen på jobb, det å hele tiden sjekke mobilen sin i lommen, konstant være i alarmberedskap. Det stresset dette medfører vil kunne ha en påvirkning på denne informantens egen helse og hverdag (Ursin & Eriksen, 2004, s. 570- 571). Det å være tilgjengelig i dette tilfellet vil kunne tenkes å henge sammen med en mor som er redd sønnen ikke får tilstrekkelig oppfølging og tilsyn på skolen for hans vansker. Stress kan oppleves ulikt fra person til person, vi skal likevel erkjenne at det som disse foreldrene står i hver dag hele døgnet, alle dager i uken er en påkjenning svært få ville klart å håndtere uten å kjenne på stress. Kroppen reagerer når den er konstant i beredskap. Det er den beredskapen disse informantene beskriver (Ursin & Eriksen, 2004, s. 570- 571).

Videre viser funnene mine at tilrettelegging og forståelse fra arbeidsgiver er viktig for at informantene skal make it to work i denne perioden. Flere av informantene i studien viser til at det er viktig med støtte fra arbeidsgiver og at det har vært avgjørende for at de har klart å stå i denne kampen. Et relevant argument for at det kan ha betydning for foreldrenes helse når de ikke får gått på jobb, er at det er ulike motiver for hvorfor vi går på jobb (Spurkeland, 2011, s. 57-58). Det kan ha en emosjonell betydning, det kan være det er på jobb du får bekreftelser og gode tilbakemeldinger, som igjen har stor betydning for din mentale helse og selvbilde. Dette har innvirkning på hverdagen og det å klare å stå i andre belastende situasjoner. Et annet motiv kan være det sosiale. Det kan hende at det er på jobb man får dekket sine sosiale behov og får vært sammen med andre. Her kommer viktigheten av å føle seg inkludert i et fellesskap. Alle disse motivene har betydning for foreldrenes helse og hverdag (Spurkeland, 2011, s. 57-58). Det å oppleve mestring i jobb eller andre sosiale settinger vil kunne ha betydning for foreldrenes psykiske helse, som igjen vil ha betydning for hvordan stressituasjoner i andre settinger i hjemmet håndteres. Det vil med andre ord

kunne se ut som dette er en ond spiral man kan havne inn i dersom stresset hjemme gjør at man ikke klarer å være i jobb eller isolerer seg (Samdal et. al, 2017, s.8).

Dersom man ikke har et arbeid som tillater å være hjemme eller komme senere, hvordan ville situasjonen til disse foreldrene da sett ut? Ine beskriver nettopp dette, hun har til slutt måttet gå over til arbeidsavklaringspenger, det vil si at man lever på 66% av tidligere lønn (NAV, u.å.). Fordi hun har barn som ikke klarer å gå på skolen, mister hun jobb og økonomisk trygghet. En av jobbmotivene til Spurkeland (2022) handler også om det økonomiske. Vi er avhengig av en økonomisk trygghet for å ivareta behovet for et hjem og mat på bordet (s.57-58). Det kan tenkes at det er en ekstra belastning for denne familien, både i form av at familiens økonomi blir strammere, men også trusselen om å ikke ha råd til det barna har behov for. Ine forteller at hun er avhengig av økonomisk hjelp fra sine foreldre. Det blir et ytre krav som Ine opplever å ikke å ha ressurser nok til å takle, samtidig opplever hun indre krav om å være en mor som skal forsørge barna, videre vil dette ha betydning dersom Ine ikke har mulighet til å endre situasjonen sin (Gjærum 1998, 76-79). Det vil kunne oppleves som en trussel for henne på lang sikt. Videre kan dette føre til at hun får for mange utfordringer til å takle og stresset derfor blir vanskelig å håndtere. Selv om hun i utgangspunktet muligens kunne taklet hver enkelt påkjønning isolert (Lazarus & Lazarus, 1994, 223-225). I et større samfunnsperspektiv vil det å kunne tilby foreldre ulike økonomiske, senke foreldrenes opplevelse av stress i hverdagen. Samtidig vil også dette ha en innvirkning på foreldrenes egen opplevelse av å mestre hverdagen. Det er uheldig og trist at Ine beskriver at hun må leve på fattigdomsgrensen fordi hun har vært sykemeldt, og blitt arbeidsufør på grunn av de belastningene hun har levd under.

Vi kan se på familien som et system, og når en av delene i systemet blir skadet påvirker det resten av systemet. Forhold i hjemmet og skolen rundt ungdommen er sentralt for å kunne forstå problematikken (Havik, 2022). I ungdomstiden er det fleksibiliteten fra systemet som er viktigst, det er nå ungdommene skal løsrive seg fra foreldrene og ta mer ansvar for eget liv. Samtidig som foreldrene skal slippe opp noe av deres kontroll og samtidig være rause i denne tiden for å opprettholde en god relasjon til barna. Dette stadiet kan oppleves som en krevende og kritisk periode for foreldre da ungdomstiden skal bære preg av påvirkning fra jevnaldrende og mindre av foreldrene (Kvello, 2010, s.151-152). Dersom familien ikke klarer

å jobbe seg ut av dette stadiet på en hensiktsmessig måte kan det by på store problemer i ettertid (Jensen, 2009, s.98-99).

Hvis vi tenker oss at disse familiene er midt i en krise, så vil det at noen andre bidrar og tar kontroll være til hjelp, i en krise glemmer man en del og det er vanskelig å ha en oversikt over situasjonen. Det er viktig å ha noen man kan dele tanker og følelser med, og noen som kan gi informasjon om hva som bør skje videre (Eide & Eide, 1996, s. 104). Det er selvfølgelig ikke alle som reagerer slik, men mine fire informanter beskriver at det var slik det var for dem. Samtidig viser de til at de kunne trengt noen som hjalp dem, som støttet dem og kjente til systemet. En som kunne stå på og ta alle telefoner og passe på at ting ble gjennomført som avtalt. Foreldrene i denne studien er tydelige på at de har behov for at noen andre tar styringen og hjelper med organisering.

Studier har vist at instanser ikke ønsker å påta seg denne koordinerende rollen fordi det medfører mer arbeid, eller at instanser føler seg inkompetente (Tveit & Cameron, 2012, s.325-326). Dette kan være en mulig forklaring på hvorfor foreldrene i denne studien opplever at instansene ikke tar ansvar. Det er sannsynlig at mangelen på hjelp til denne koordinering var en sentral begrunnelse for informantenes opplevelse av stress og manglende mestring. I følge Samdal et al. (2017) vil konsekvensen av langvarig stress knyttet til blant annet kroppens immunforsvar og hjerte funksjoner. Den kan samtidig ha innvirkning på søvn og hukommelse, som mine informanter bekrefter i intervjuene. Barn som er utsatt for stress over tid vil kunne utvikle stressrelaterte sykdommer når de blir eldre (s.8). Koordinatorrollen vil ha betydning for stressnivå og foreldrenes hverdagsliv. De vil få tid til å mestre både foreldrerollen, ha et sosialt liv og kunne gå på jobb (Dimitri & Gundersen, 2016, s.96-98).

At informantene opplever å ikke få den hjelpen til koordinering av tjenestene som de trenger, kan tyde på at de ikke får den hjelpen de har krav på. I følge §5 i forskriften om habilitering, rehabilitering og koordinator (2011) har velferdskontorene i kommunen et koordinerende ansvar med utarbeidelse av individuell plan, samtidig skal de følge opp dersom et barn trenger utredning eller behandling for sin psykiske helse. Det er ingen av informantene som nevner dette i intervjuene. En mulig forklaring på dette er at man ikke

kategoriserer ufrivillig skolefravær som en diagnose, og det derfor ikke utløser noen form for hjelp. Samtidig kommer det frem at disse ungdommene ofte sliter med andre psykiske utfordringer som angst og depresjon (Richardsen, 2016; Heyne et al., 2014, s. 192-193). Ungdommene som står i denne vanskelige situasjonen har behov for at foreldre har kapasitet til å stå i denne krisen. De nye bestemmelsene som omhandler rett til barnekoordinator og individuell plan kan gjerne ha en betydning videre, da alle saker skal vurderes individuelt om kriterier for alvorlig skade kan brukes (Helsedirektoratet, 2022, kap.5). Det som vil være interessant er om alvorlig skade på faglig og sosial utvikling vil være alvorlig nok.

Samtlige av informantene beskrev sterke reaksjoner hos barna deres i form av fysisk og verbal utagering. De beskrev barna som utslitte med sterke smerteuttrykk og som uregulerte. Foreldrene skal være regulerte i møte med ungdommen hjemme, og for at ungdommene skal få hjelp til sine følelsesutbrudd er det viktig at foreldrene klarer å være gode regulatorer. I følge Kinge (2009) vil barn som har utfordringer i skolen kunne kjenne på en skyld og skamfølelse og miste tro på egen verdi, og dette vil sannsynligvis også gjelde deres foreldre (s. 218). Foreldrene i denne situasjonen kan bli sett på som kranglete, negative, lite samarbeidsvillige, kravstore og ettergivende. Kinge (2009) beskriver foreldrenes reaksjoner som normale og at dette er foreldre som kjemper for å bli hørt og trodd (s. 219-220). Dette samsvarer med beskrivelsene til informantene mine.

Ifølge Spurkeland (2011) kan blant annet langvarig nedstemthet, skyldfølelse, depresjon, selvmedlidenhet føre til at vårt sinn blir ødelagt (s.224). Mine informanter har beskrivelser i intervjuene som tilsvarer noen av disse følelsene. Det er igjen et argument for at det er viktig å se foreldrene som står i denne kampen i hverdagen. Det er viktig å se deres behov for å komme ut av en negativ spiral som kan føre til ytterligere belastninger på familien. Hvordan foreldrene selv føler seg og hvordan de føler seg i forkant er det som avgjør hva som blir opplevd som stressende i form av trussel eller en utfordring (Lazarus & Lazarus, 1994, s. 223-225).

Det å skulle takle egne reaksjoner og følelser hensiktsmessig, og samtidig ivareta barnas behov for støtte og trygghet, vil være både viktig og utfordrende. Foreldre vil selv være i

behov for støtte, bekreftelse og trygghet slik mine informanter beskriver. Det finnes veileder for pårørende som sier noe om hva de pårørende har rett til (Helsedirektoratet, 2017). Denne vil igjen kun gjelde dersom ungdommen har kontakt med helsevesenet. Det er flere av informantene som beskriver at de har vært i kontakt med barne- og ungdomspsykiatrisk avdeling (BUP). En av informantene sier at det var behandleren på BUP som stilte spørsmål til henne som mor, om hvordan hun hadde det. En av informantene fortalte at de var på kurs i regi av BUP. Hun opplevde at dette kurset i utgangspunktet var noe skolen hadde hatt mer utbytte av enn hun som mor. Imidlertid er det ingen av dem som gir uttrykk for at det har gitt dem tilstrekkelig informasjon, støtte og hjelp. På tross av at veilederen viser til at pårørende har rett på informasjon og veiledning (Helsedirektoratet, 2017).

Informantene i denne studien fortalte at det gikk utover deres sosiale liv, og at flere av dem ikke hadde overskudd til å treffe sine venner. Det viser seg at det å ha støttende sosialt nettverk rundt seg, er en beskyttelsesfaktor for å klare seg gjennom kriser, og at familiedynamikken blir påvirket når noen blir syke i familien (Eide & Eide, 1996, s.107) Det å opprettholde de relasjonene de har til arbeid og venner vil dermed kunne være en beskyttelsesfaktor for foreldre. Informantene i denne studien viser til at det er venner som er de som støtter, samt arbeidsgivere. Et annet viktig perspektiv er at ifølge Kvello (2010) vil barn som vokser opp med foreldre som har et godt støttende sosialt nettverk, ha større mulighet for å lære seg hvordan de selv skal bygge gode støttende vennerelasjoner (s.151). Det vil ha betydning for hvordan de vurderer sin egen situasjon og hvordan de reagerer på stresstimuli, som kan tolkes mer positivt dersom man har positive erfaringer med oss (Ursin & Eriksen, 2004, s. 570-571).

Informantene beskriver at de opplever mangel på oppfølging av deres behov. Hva er det som gjør at foreldre ikke opplever at oppfølgingen de får er tilfredsstillende? Det som gjør det interessant er jo at funnene viser til at selv om de får noe hjelp, er dette tilfeldig og personavhengig. Funn i studien kan sammenlignes med forskningen til Demiri og Gundersen (2016) som fant at foreldre hele tiden var i beredskap fordi det plutselig kunne endre seg for eksempel med nye hjelpere som betydde nye vurderinger, at det var personavhengig og derfor ikke en selvfølge at man ville få den hjelpen man hadde behov for eller tidligere hadde mottatt (s.72-73). Dersom dette er opplevelsen til foreldrene kan man jo kanskje

tenke at det ikke finnes gode nok rutiner på dette. Rutinene på fravær i skolen er gjerne på plass, slik som Stavanger kommune (2022) som har utarbeidet en egen veileder. Det vil derfor være svært viktig at skoleledelsen informere og har et ekstra fokus på dette slik at foreldrene ikke sitter med denne opplevelsen. For det hjelper lite med rutiner om samarbeid dersom ikke begge parter opplever at det er tilfredsstillende oppfølging. Videre er det lite hensiktsmessig med koordinatører dersom arbeidet er for belastende og de blir så utslitt at de ikke makter å stå i dette. Et annet argument er at dette er opplevelsene til foreldrene og at det derfor ikke spiller noen rolle hva som er satt i gang av tiltak, når opplevelsen deres uansett er at det er mangel på hjelp.

Dersom trussel er den vanligste kilden til psykisk stress, kan vi anta at mødrene i denne studien lever med et høyt psykisk stressnivå i hverdagen sin (Lazarus & Lazarus, 1994, s. 223-225). Funn fra studien tydeliggjør dette ved at informantene viser til flere utfordringer, skader og trusler i beskrivelsene av hverdagen sin. Det er sannsynlig at dette har en påvirkning på deres opplevelse av mestring. Det vil med andre ord ha stor betydning for foreldrenes helse og ha store negative helseeffekter når dette vedvarer over tid (Ursin & Eriksen, 2004, s. 570-571).

6.2 Hvordan oppleves samarbeid med skolen ?

Informantene opplever å ha fått lite støtte og forståelse fra skolen, som de anser som den viktigste samarbeidspartneren for å få barna tilbake på skolen. Det kan diskuteres hvilken rolle og hvilket ansvar skolen skal ha i slike saker, men Utdanningsdirektoratet (2020) er klar på at det er skolen som er den profesjonelle part og som har det overordnede ansvaret for å ta initiativ til å tilrettelegge for at foreldre får nødvendig informasjon. Det står også klart at foreldre til disse barna kan ha behov for at skolen møter dem med et utgangspunkt at de er slitne og at følelsene deres for situasjonen kan være overveldende.

Informantene opplever at hverken de eller ungdommen deres blir fulgt opp slik de forventer. De sier det er mangel på spørsmål fra skolen om hvordan de har det, samtidig som de opplever at ungdommene deres ikke blir hørt eller sett. En mulig forklaring på det kan være

at skolen har et annet perspektiv og har et annet mål enn familiene. Informantene ga uttrykk for at det var mange instanser inne, og at det var personavhengig hvilken hjelp som ble tilbudt. I denne drøftingen vil jeg ta utgangspunkt i foreldrenes perspektiv på skolens rolle, og ikke gå inn i funnene som omhandler andre instanser. Skolen er den arenaen hvor alle barn har en relasjon til, dersom andre instanser skal inn å kartlegge, hjelpe eller utrede må det spesifikt bes om fra skole eller foreldre.

Det er viktig å presisere at dette er opplevelser til foreldre, og at det ikke kommer frem skolen sin side av saken. Foreldrene i denne studien beskriver avmakt følelsen de sitter med i møte med skolen. De forteller om ressurser som skolen har, og tiltak som blir satt i gang eller ikke blir videreført. Noen forteller at de tiltakene som ungdommen selv har uttrykket har vært til hjelp noen ganger ikke har blitt videreført etter ferier eller overgang fra barneskole til ungdomsskole. Foreldrene opplever at hverken ungdommen selv eller de som foreldre blir hørt. Men er det virkelig slik at det er skolen som skal definere hjelpen og behovet til ungdommen? Øye og Norvoll (2013) viser til at avmaktsfølelse vil reduseres dersom personen selv er med på avgjørelser, noe disse informantene ikke kjenner seg igjen i (74-75).

Gjennom den posisjonen skolen innehar råder de over makten til å definere hva som er til hjelp. Det er de som innehar makten til faglig kunnskap og makten over ressurser. Det er også de som vet hva rutiner som skal følges. Å føle at skolen bagatelliserer og at skolen avfeier deres kunnskap om hva som fungerer, fører til en avmaktsfølelse hos foreldrene (Øye & Norvoll, 2013, s. 81). Informantene beskriver at de ikke får være med å definere behovet, og flere av dem forteller at skolen har hatt et ønske å starte på ny når nytt skoleår begynner. Flere av informantene beskriver denne utryggheten, og det oppleves som at vanskene blir bagatellisert. Veileder til Stavanger kommune (2022) viser til at skolen skal bidra til at foreldrene opplever mestring. Det er viktig å vise til at det er foreldrenes opplevelse som er viktig i denne sammenheng.

Et annet kjennetegn på makt er at den som innehar denne makten kan begrense den andres valgmuligheter (Øye & Nordvoll, 2013, s. 75). Med utsagn fra skolen der skolen tilsynelatende avfeier familiens erfaringer fra andre skoler og trinn viser til den makten skolen innehar med tanke på definisjonsmakten. Selv om foreldrene har erfart hva som

hjelper og hva ungdommen har behov for, er det skolens vurdering som blir avgjørende. Det kommer også frem at informantene i etterkant har reflektert over at de burde sagt ifra og ikke bare akseptert det skolen sa. Det kan sannsynligvis handle om de ulike rollene foreldre og lærere har. Lærere har gjennom sin autoritære rolle i skolen opparbeidet en slags sannhet om at de vet hva som er til det beste for elevene. Da er det vanskelig for foreldre å overprøve dette (Øye og Nordvoll, 2013, s.76-77). Anerkjennelse er viktig i relasjonsarbeid, det vil ha betydning for hvordan den andre opplever seg selv i samspill med andre. Kinge (2009) beskriver anerkjennelse som det motsatte av definisjonsmakt. Dersom skolen ikke erkjenner at mødrenes opplevelser er gyldige, vil det kunne oppleves krenkende i et makt- og avmaktsperspektiv (s.75).

Funn i studien tydeliggjør viktige opplevelser informantene hadde i relasjon til skolen. Det kom frem i intervjuene at informantene opplevde mangel på tilstrekkelig hjelp til utfordringene de stod i. På den andre siden viste funnene at det likevel var noen få enkeltpersoner som klarte å gi familien støtte. Noe av det som informantene ga uttrykk for som manglet i denne krisen de stod i, var mangel på informasjon om rettigheter fra instanser rundt familien. Tidligere studie gjort av Amundsen et al. (2020) viser til at lærere opplever at de har mangel på kunnskap om skolevegring. På den ene siden vil det da tenkes at det er mangel på kunnskap om hvilken påvirkning det har på foreldrene og familien generelt. Men på den andre siden kan man ikke konkludere at situasjonen til ungdommen ville endret seg, på bakgrunn av at foreldrene fikk mer støtte og hjelp. Det måtte man undersøke videre, men at det hadde hatt en effekt på foreldrenes egen situasjon er helt klart. Hanne ga uttrykk for at det var en belastning med så mange ulike råd fra ulike instanser, det kan sees i denne sammenheng at en mulig forklaring er at de mangler kunnskap og dermed i beste mening gir råd uten faglig grunnlag.

I lys av teorien til Lazarus og Lazarus (1994) kan ufrivillig skolefravær oppleves som en trussel for fremtiden til barna deres (s.223-225). Foreldrene klarer ikke endre situasjonen for deres ungdommer, og trusselen om sosial isolasjon og mangelfull faglig utvikling, blir reell når ikke ungdommene går på skolen. Dette vil selvfølgelig reduseres dersom ungdommene har en opplevelse av tilhørighet til andre jevnaldrende og/eller aktiviteter på fritiden. Det er ikke utenkelig at dette vil ha betydning slik at de holder fast med noe positivt i hverdagen.

Foreldrene vil da videre kunne oppleve overskudd til å håndtere stress og styrke selvtilliten (Samdal et. al, 2017, s.13). Det at skolen ikke tilrettelegger for at elevene skal kunne delta på det sosiale fellesskapet beskriver en av informantene som utfordrende, dette er noe som også kommer frem i studien til Amundsen (2019). Informanten min Hanne beskriver at de prøvde å opprettholde alt av det sosiale for at datteren skulle få oppleve noe positivt i hverdagen, samt føle på et fellesskap. Hun sier at skolen stilte seg kritisk til dette og det gjør at hun i samarbeid med skolen ble sett på som ettergivende ved at de lot datteren gjøre positive ting på ettermiddagen, på tross av at hun ikke gikk på skolen på dagtid. Dette er et ytre press fra skolen sin side og viser til at de bruker sin makt og kontroll over familien (Engelstad & Thorsen, 2022).

Forskning på ufrivillig skolefravær har primært handlet om å knytte fraværet opp mot forhold i hjemmet og at foreldrene har et stort ansvar. I mindre grad har det vært sett på forhold i skolen og/ eller faglige faktorer som er problemet (Amundsen & Møller, 2022). Dette kan ha påvirkning på hvordan samfunnet og andre møter foreldre i denne situasjonen. Foreldrene kan oppleve at de blir mistenkeliggjort og tilnærmingen til foreldrene blir ut fra hvilken holdning og syn man har på skolefravær. Dette kan ha en betydning for hvordan foreldrene ser på relasjonen til skolen, om de opplever den som en utfordring eller truende. Foreldrenes egen selvtillit og forventninger til andre har betydning på hvordan de opplever relasjonen, og motsatt vil dette påvirke hver enkelt lærer. Det er mulig noen i studien min opplever seg mer truet enn andre på bakgrunn av hvordan de selv ser på seg selv, som har betydning for opplevelsen av trussel (Lazarus & Lazarus, 1994, s.225). Det vil også ha betydning hvilken makt foreldrene selv tillegger skolen, som kan være avhengig av foreldrenes egen opplevelse av skolen fra sin barndom. På den andre siden vil dette igjen ha påvirkning på lærerens syn på disse foreldrene. Det vil derfor i en klasse kunne være ulik maktfordeling mellom lærer og hver enkelt foreldre (Nordahl, 2003, s.42).

Ingvild sier at hun har tenkt litt på at de er beskrevet som ressurssterke foreldre, og at dette sikkert handler om at de stod i kampen og klarte å stå i jobb til tider. Hun har tenkt på de foreldre som ikke klarer det, de som ikke har kapasitet til å stå imot press og trusler fra skolen, og samtidig står i en svært krevende omsorgssituasjon. Ine har en slik opplevelse som Ingvild beskriver, hun har aleneomsorgen og har følt seg motarbeidet av systemet og

spesielt skolen over lang tid. Det vil i denne sammenheng ha stor betydning på hvordan skolen utøver sin posisjon til å gi støtte. For å få til et bra samarbeid mellom skole og hjem bør det være preget av likeverd mellom partene (St. meld. nr. 14 (1997–98)).

Skolen har ansvar for et større spekter av elever og alle har rett til tilrettelegging, så langt det lar seg gjøre, og noen kan ha rett til spesialundervisning (Udir, 2022). Informantene beskriver at dette er tilfelle hos flere av dem. På tross av det opplever de at skolen ikke treffer på tiltakene. Jeg hører at foreldrene prater om mange møter og mange instanser. Dette er også noe av det Amundsen et al. (2020) fant i sin studie, der lærere etterlyser en tydeligere rolleavklaring og mer helhetlig koordinert hjelpeapparat. Demiri og Gundersen (2016) fant i sin studie at foreldre ble utslitt av å forholde seg til hjelpeapparatet, selv om de opplevde at enkelte tjenester gjør en god jobb (s. 24). Dette viser at det er en belastning i seg selv, uavhengig av om det føles som en hjelp, fordi deltakelsen og innsatsen bak er stor.

Relasjoner spiller en stor rolle og det bør tenkes litt kreativt. En av informantene trekker frem at det var rektor som endret alt. Vil det da si at det er vanskelig med rutiner og retningslinjer fordi det er så avhengig av mellommenneskelige ting, som trygge gode relasjoner? Eller har skolen for mye ansvar og for lite ressurser, slik som en av informantene hevdet? Det som er viktig uansett hvilken rolle man har til ungdommen, er kontakt og tillit etablering. Dersom man ikke klarer å bygge gode og trygge relasjoner vil heller ikke ungdommen kunne klare å ta imot den oppfølging på skolen den har behov for (Spurkeland, 2020, s.51). Det å ha ulike roller og ulik tilnærming til ungdommen viser seg å ha en effekt, det å bygge opp en allianse med ungdommen og kunne skille mellom hjelper til foreldre og ungdommen (Heynes et. al. 2014, s. 195). Dette er noe som vi i vår enhet også etterstreber, det å ha en slags kontaktperson til barna og en til foreldre. Dette forutsetter at det er god dialog og samarbeid mellom de ulike hjelpere. Informantene i min studie har gitt uttrykk for at det gjerne var for mange personer inne. Dette samsvarer med forskningen til Amundsen (2019). Det vil jo da være en avveining om hva som er til det beste for familien i slike saker. Det vil derfor alltid være viktig å ta med ungdommen og familien for å få en dialog rundt situasjonen deres. Medvirkning handler om å få være med å bestemme i eget liv (Olsen et al., 2019, s.16-17).

Tillit til systemet er et viktig poeng som bør løftes frem i denne sammenheng. Tillit vil ha stor betydning i relasjonen mellom foreldre og skole. Det er viktig at foreldre har tillit til at skolen som en offentlig instans har erfaring og kunnskap til å møte de utfordringene som oppstår på skolen. På den andre siden må skolen ha tillit til at foreldrene følger opp deres oppgave som omsorgspersoner i hjemmet. For å kunne opprettholde og utvikle tillit er en avhengig av å erfare gjentatte tillitsvekkende handlinger mellom oss, samtidig så må begge parter oppleve relasjonen som god (Spurkeland, 2020, s.37-38). Gjennom intervjuene kommer det til syne at tillit til skolen er vanskelig. Foreldrene beskriver at skolen har stilt spørsmål til deres omsorgsutøvelse flere ganger. De har blant annet beskrevet noen som ettergivende, og stiller seg undrende til hvordan de håndterer ungdommen i hjemmet. Informantenes tanker rundt dette var at skolen stilte spørsmål rundt foreldrenes vilje til at ungdommen deres f.eks fikk gå på juleball. Skolen hadde gitt uttrykk for at foreldrene motarbeidet deres anmodning om at ungdommen ikke skal få delta på sosiale aktiviteter på fritiden. Ifølge foreldrene var dette for å straffe ungdommen deres som ikke gikk på skolen. I denne situasjonen kan det dermed virke som om skolen og foreldrene hadde forskjellige oppfatninger om hva som var hjelpsomt for ungdommen, og ut fra foreldrenes perspektiv opplevdes dette som om skolen prøvde å straffe ungdommen for å ikke komme på skolen. For å lykkes i et samarbeid er tillit og felles mål to viktige elementer for å få det til å fungere (Utdanningsdirektoratet, 2020). Bø (2011) viser til viktigheten til at samarbeid mellom foreldre og skole skal gi trygghet, stabilitet og sammenheng i barnas liv. For at dette skal lykkes må barna oppleve at de voksne er anerkjennende, lyttende og støtter hverandre (s. 123-124).

Det blir vanskelig for foreldre å støtte barna deres til å stole på at skolen møter dem på en trygg og god måte dersom foreldrene opplever det motsatt og ikke har tro på det selv. Mistillit til hverandre kan skape en større avstand mellom hjem og skole. Dette vil ikke fremme et godt utgangspunkt for ungdommen som skal motiveres tilbake til skolen. Foreldrene i studien opplever at skolen utøver en slags maktdemonstrasjon i måten de behandler familien på. De opplever at skolen misbruker sin makt ved å pålegge foreldrene å utøve straff og sanksjoner i hjemmet. Dette er beskrivelser som informantene har og det er slik de oppfatter situasjonen, ved at skolen forteller dem hvordan de skal tilrettelegge for at ungdommene ikke skal ha et ønske om å være hjemme.

Funn i studien kan sammenlignes med forskningen til Amundsen et al. (2020) der det kommer frem at lærere i studien sidestiller skulk og skolevegring og indikerer at dette kan ha betydning for hvordan skolen veileder foreldre. Informantene hadde blitt rådet på et kurs å veilede foreldre til ikke å legge til rette for hygge og trivsel hjemme, for å da tenke at det ville gjøre at elevene kom tilbake på skolen. Konsekvensen av dette kan bidra til at elevene opplever engstelse og utrygghet på flere arenaer. Det kan tenkes at det samtidig har en betydning på hvordan de møter ungdommens utfordringer i skolen. En av mine informanter beskrev at skolen sendte ukjente personer hjem til en ungdom med skoleoppgaver, ifølge mor til denne er det et bevisst valg for at det skal være bedre å komme på skolen enn å møte alle disse nye menneskene. Dersom det er tilfelle at de sidestiller skulk og skolevegring kan det hende at de ikke ser at ungdommer som sliter med angst, eller at det er en mobbehistorie som er årsaken til fraværet. Lærerne bruker sin posisjon til å få foreldrene til å utføre endringer i hjemmet som foreldrene selv ikke ser som hensiktsmessige og som igjen kan føre til konflikt mellom foreldre og ungdommen og følelse av avmakt (Nordahl, 2003, s. 36).

Det har vært flere saker i media hvor foreldre har uttalt misnøye for håndtering av skolefravær. Det har kommet frem at flere skoler har hatt rutiner på meldeplikt som tilsynelatende ikke er i samsvar med lovtekst. Det vises til at flere skoler har tolket loven feil om meldeplikt, og skolens retningslinjer har dermed ført til at flere barn har blitt meldt til barnevernet på feil grunnlag (Statsforvalteren i Rogaland, 2023). Flere av informantene i denne studien beskriver trusselen som ligger ifht å bli meldt til barneverntjenesten. Dette er en makt som skolen har utnyttet slik en av informantene i studien beskriver. Hun opplever at skolen bevisst har valgt å melde henne til barneverntjenesten når hun har stilt kritiske spørsmål til oppfølgingen skolen har hatt. Et høyt antall lærere (Amundsen et al. 2020) mener de har meldeplikt til barneverntjenesten, her kan det tenkes at foreldre opplever det som maktmisbruk når de i utgangspunktet har klaget på oppfølging i forkant. Ifølge opplæringslova § 15-3 bokstav a-d (1998) er høyt skolefravær alene ikke et tilstrekkelig grunnlag for å sende bekymringsmelding til barneverntjenesten. Ved å vise til Lazarus og Lazarus (1994) vil man kunne si at dette er en ytre trussel som vil oppleves truende. Det er en trussel som vil henge over familien så lenge ungdommen ikke går på skolen (s. 223-225).

Hvilken ekstra belastning fører dette til, og vil dette føre til et bedre samarbeid mellom hjem og skole? Slik mine informanter beskriver belastningen vil jeg påstå at i de fleste tilfeller vil bekymringsmelding til barneverntjenesten uten foreldres samtykke ikke føre til et bedre samarbeid mellom skole og foreldre. Skolen må vise at de har tiltro til foreldrene for at de skal lykkes med å kunne lede og bidra til endring. Det samme gjelder for lærer - elev relasjonen. Det er en avgjørende faktor for læring og trivsel at eleven har tillit til lærer (Spurkeland, 2020, s.40). Veileder til Stavanger kommune (2022) viser til at skolen skal bidra til at foreldre opplever mestring og trygghet. For at foreldre skal oppleve dette må det være et tillitsforhold i bunn.

Kulturen som er på skolen er viktig, både seg imellom og holdningene til foreldre som også er en del av kulturen innad i skolen. Skoleledelsen er rollemodeller og kulturen på jobb påvirker elevenes psykososiale skolemiljø. Samtidig vil det ha påvirkning på hvordan skolen behandler og imøtekommer foreldrene (Utdanningsdirektoratet, 2020). Ine gir uttrykk for at hun har en oppfatning av at skolen ikke ønsker henne der, at de får henne til å føle seg mindre verdt. Hun uttaler at hun tror de skal feire når hun ikke har barn på skolen lengre, og selv om skolen ikke har sagt dette til henne, er dette følelsen hun sitter igjen med etter flere år med samarbeid. Dette er uheldig og trist at foreldre skal sitte med en slik følelse etter at barna deres har gått ut av skolen. Det er vanskelig å tro at dette er tilfelle, men både Ine og Cecilie beskriver at skolen har fått dem til å føle seg mindre verdt. Verdighet handler om å bli respektert og tatt på alvor. Det handler om at de menneskene som er rundt oss ser oss og setter pris på oss. Det er viktig for oss å føle at vi er verdt noe. Det å føle seg verdsatt er svært viktig for vårt selvbilde, som igjen påvirker hvordan vi ser på oss selv i møte med andre (Kinge, 2009, s. 218-220).

Ifølge selvbestemmelsesteorien (Samdal et al.,2017) så er det viktig å se på psykologiske behov som er autonomistøtte, struktur og mellommenneskelig engasjement. Skolen og lærere har en maktposisjon overfor foreldrene og ungdommene. De har makt i kraft av den rollen de har, og det vil være avgjørende at de møter familiene på deres behov som vil kunne fremme stressmestring. Ved å for eksempel gi foreldre og ungdommer anerkjennelse for deres synspunkter og ønsker om tiltak i skolen, samtidig gi konstruktive tilbakemeldinger.

Videre så må skolens forventninger samsvare med familien og ungdommen sine. Et vel så viktig og avgjørende poeng er at lærer og skole sin vilje til å engasjere og investerer i tid og ressurser, og vise dette i handling være betydningsfullt (Samdal et al., 2017, s. 15). En av mødrene i studien viser til flere ganger at hun opplever at sønnen hennes blir overkjørt, og ikke blir lyttet til. Det kan tenkes at dersom man føler at ingenting nytter, selv om man har gitt uttrykk for hvilke tiltak og behov man har, mister man motivasjonen til slutt. Det er mulig dette er grunnen til at det var flere av informantene som uttrykte at de så frem til at ungdomsskolen var ferdig, slik at de kunne slappe mer av fordi videregående skole ikke har det samme ytre presset på foreldre. For å kunne definere et godt samarbeid er det avgjørende at begge parter både kan ta imot kritikk og komme med kritikk. Det er viktig at både foreldre og lærere har samme mål slik at det ikke oppstår en lojalitetskonflikt som går ut over ungdommen (Bø, 2011, s. 117). Det er viktig at både foreldre og lærere erkjenner at de har kompetanse på barnet, bare denne er ulik hverandre. Samarbeid handler ikke bare om å utveksle informasjon, det handler om å erkjenne andres kompetanse og at partene opplever likeverd (Bø, 2011, s.119).

Når kommunikasjonen er dårlig mellom to parter vil det være naturlig at vi får ulike beskrivelser fra disse partene. En uenighet eller en konflikt vil føre til at en av partene forteller den urett som den føler på, selv om dette er subjektivt vil det være slik parten oppfatter situasjonen. I en slik situasjon vil det være lett å komme i skade til å tilegne den andre parten tanker og intensjoner som ikke er reelle. Dersom det går for langt, kan all tillit og tro på den andre part forsvinne og relasjonen vil ikke kunne bedres (Samnøy, 2015, s.118-120). Skole og lærere har et ekstra ansvar og forpliktelser for å følge opp samarbeid og relasjonsarbeid i møte med foreldre. Uavhengig av at foreldrene oppleves krevende og skolen opplever det vanskelig har de en formell plikt å følge opp (Samnøy, 2015, s. 15). En av informantene kommer med et eksempel hvor hun har opplevd seg overtrampet av en avdelingsleder ved flere anledninger og hun ber om et møte uten denne personen, hvor rektor avviser henne. Dette kan tenkes å være svært uheldig for videre samarbeid når skoleledelsen ikke lykkes å møte foreldrene på en trygg og respektfull måte. I noen saker vil det være hensiktsmessig at noen personer blir fratatt ansvaret dersom konflikten eller samarbeidsklimaet ikke er godt. Det vil da være viktig at skoleledelsen tar ansvar og opptre profesjonelt, noe denne opplevelsen ikke representerer. Haugland (2007) viser til at

krisereaksjoner som hysteri, kranglete og aggressive er reaksjoner på en avmaktssituasjon. Foreldrene i denne studien beskriver både krise og avmaktssposisjon og vil kunne oppleve å miste innflytelse og kontroll på egen situasjon (sitert i Kinge, 2009, s. 220).

Ine har beskrivelser av en avmaktsfølelse i relasjon til skolen. Hun opplever at hun er helt alene både som aleneforsørger, men beskriver også at skolen får henne til å føle at hun er den eneste med barn i denne kategorien. Hun er i en avmaktssposisjon som styrker skolens makt ovenfor henne, dette kan både være en bevisst og ubevisst strategi fra skoleledelsen (Nordahl, 2003, s.39-40). Avmaktsfølelse er en subjektiv følelse og kan oppleves nedverdiggende og angstprovoserende. Informantene har beskrivelser som er forenlig med en krenkende følelse og som kan være vanskelig å komme ut av. Det kjennetegnes en avmaktsfølelse (Øye & Norvoll, 2013, s.80-81).

7.0 Avslutning

I denne studien ønsket jeg å søke kunnskap om foreldres opplevelser rundt skolefravær, og hvordan deres hverdag blir påvirket. Det vil være av betydning å se resultatene av studien opp mot begrepet helsefremmende arbeid, dette fordi det er et viktig arbeid både på individnivå for hver enkelt av oss, men også på systemnivå og er av politisk interesse. Helsefremmende arbeid i Norge er å sikre tiltak som bedre livskvalitet, trivsel og at vi skal ha mulighet til å mestre de utfordringer som kommer vår vei. Dette for å forebygge sykdom og bør ha en forebyggende effekt. Tiltakene skal ha fokus på både det fysiske og sosiale miljøet, samtidig skal det gjennomføres tiltak som ivaretar befolkningens psykiske helse (Braut & Thelle, 2022). Det er samtidig viktig å presisere at vi som enkeltpersoner har selv et ansvar for å ivareta vår egen helse. Min masteroppgave bidrar til økt kunnskap om foreldrenes opplevelser og hvordan dette påvirker hverdagen deres. Det som kommer frem er at disse mødrene i studien har behov for hjelp i denne perioden for ikke selv å utvikle uhelse.

Denne masteroppgaven hadde som problemstilling: Hvordan opplever foreldre til ungdom som har ufrivillig skolefravær hverdagen sin, og hvordan erfarer de samarbeid med skolen? Studien har avdekket flere sentrale funn blant annet at foreldrene som deltok i studien opplevde betydelig stress og befant seg i en langvarig krisesituasjon, hvor de konstant var i

alarmberedskap. Kaos preget deres hverdag, og bekymringer knyttet til ungdommens fremtid, sin egen jobbsituasjon og økonomi beskrives som stressende elementer i deres hverdag. Dette stresset hadde også en negativ innvirkning på ekteskapet, samtidig uttrykte ungdommene store smerteuttrykk som var vanskelig for foreldrene å håndtere. I tillegg til å mangle den sosiale støtten som skolen vanligvis gir, mistet ungdommene viktige utviklingsmessige muligheter i ungdomstiden.

Funnene viste en høy grad av stress hos foreldrene, de beskriver en langvarig krise med flere uttalte belastninger som påvirket hverdagen deres. Med å vise til Lazarus og Lazarus (1994) sin stressteori om opplevelser av trusler, kommer det tydelig frem den belastningen foreldre står i (s.220 - 225). Det blir beskrevet som kronisk stress som går ut over personens psykiske helse. Det er vist til Ursin og Eriksen (2004) sin beskrivelse av alarmberedskap. Denne alarmberedskapen vil ha negativ effekt på foreldrene over tid. Noe alle informantene beskrev de kjente på kroppen. Denne situasjonen som familien befinner seg i, kan beskrives som en følelsesmessig belastning som utløser en krise, og selv om en livskrise er normalen i et menneskeliv, er slike vendepunkt i livet viktig å få hjelp til å bearbeide (Eide & Eide, 1996, s.28-29).

Det var interessant å merke seg at foreldrene ikke la like stor vekt på ungdommenes tap av faglige ferdigheter, men deres bekymring og sorg lå i å se dem miste det sosiale fellesskapet. Foreldrene opplevde også en følelse av maktesløshet, da det ikke fantes noen tydelig ansvarspersoner som kunne koordinere hjelpen og tiltakene. En slik koordinator ville kunne informere om rettigheter, avtale nødvendige tiltak og følge opp i de kaotiske og krisepregede hverdagene. Foreldrene møtte motstridende råd og opplevde mangel på kunnskap og retningslinjer.

Videre ble det tydelig at foreldrene opplevde en avmakt i forholdet til skolen, hvor skolen hadde definisjonsmakten. Denne ubalansen i maktforholdet bidro til frustrasjon og følelsen av at deres bekymringer og perspektiver ikke ble tilstrekkelig anerkjent. Ifølge Kinge (2009) opplever vi avmakt og hjelpeløshet når vi ikke blir møtt med respekt, tillit og forståelse (s. 219).

Forventninger til hverandres oppgaver og roller kan ha betydning for hvordan samarbeidet blir. Det er mulig at foreldre i denne studien har forventninger til oppfølging som ikke skolen selv tenker at de har. Dette kan føre til konflikter og uenigheter rundt tiltak. Det vil være svært gunstig for alle parter dersom det fort gjøres en avklaring om forventninger til hverandre. På den andre siden kan ressurser i skolen ha betydning for hvordan tiltak blir organisert og fulgt opp. Det vil være av betydning at foreldre får innblikk i dette og at de har realistiske forventninger ut fra de rammer og ressurser skolen innehar.

7.1 Overraskelser i studien

Hva er det som gjør at disse foreldrene ikke opplever at de får nok hjelp til å håndtere den krisen og stresset dette medfører? Nå har studien belyst foreldrenes opplevelse av dette, samtidig vist til at det finnes veiledere, lover og retningslinjer for hvordan dette skal håndteres. Hva er det som skyldes at de opplever at skylden fordeles ut og ingen tar ansvar? Samtlige informanter beskriver at de er i kontakt med mange instanser, på tross av dette opplever de mangler i den oppfølging de får. Dette er noe som undret meg gjennom denne skriveprosessen.

En annen overraskelse var at det fantes ulike økonomiske støtteordninger, og at det var avhengig av om det fantes en diagnose hos ungdommen. En slik avgrensning oppleves som urettferdig, og det kan tenkes at det er flere av foreldrene som har hatt behov for økonomisk støtte som ikke får det. Det undrer meg at dersom dette stemmer, ikke er en bedre løsning og mer rettferdig vurdering av hvem som mottar støtte.

En tredje overraskelse som dukket opp gjennom prosessen er at ingen av dem nevner at skolehelsetjenesten er inne som tiltak eller hjelp. Det er noe som kommer frem i studier og veileder at helsesykepleier skal kobles på. Det undrer meg da at ingen nevner denne personen som en ressurs.

7.2 Behovet for videre forskning

Utdanningsdirektoratet har fått signaler fra statsforvaltere og sektororganisasjoner om at skolefravær er mer utbredt enn tidligere. De bestilte da en rapport fra FAFO som ble ferdigstilt nå i 2023 (Kjeøy & Lysvik, 2023). Den konkluderer blant annet med at det mangler definisjon av hvilket fravær som er bekymringsfullt og hvordan fraværet skal registreres. De problematiserer også fraværsregler ved at noen kan få slettet opp til 10 dager med fravær. Det er komplekst og vanskelig å få hente ut reelle tall, og dermed vanskelig å fastslå at dette er et økende problem. Men både denne rapporten og min studie viser til at det er et klart problem som må tas tak i tidlig. Både med tanke på disse ungdommene, men ikke minst det perspektivet denne oppgaven belyser. Foreldrene i denne oppgaven beskriver tydelig et stort behov for hjelp. Dette bør derfor ha fokus på videre forskning.

Videre hadde det vært interessant å utforske flere faktorer og perspektiver knyttet til ufrivillig skolefravær. Dette kan inkludere fedrenes erfaringer, skolens rolle i å gi støtte, og de langsiktige konsekvensene for barnas utdanning og psykiske helse. Ved å fortsette å undersøke denne komplekse problemstillingen kan vi utvikle helhetlige tilnærminger som fremmer samarbeid, reduserer stresset foreldre opplever, og forbedrer utdanning resultatene for barn som står overfor ufrivillig skolefravær. Videre forskning på dette området er nødvendig for å utvikle en bedre forståelse av foreldreperspektivet på ufrivillig skolefravær, og identifisere effektive tiltak for å støtte både foreldre og ungdommer i denne situasjonen. Ved å gi foreldre en mer sentral rolle i beslutningsprosesser og legge til rette for bedre samarbeid mellom hjem og skole.

8.0 Litteraturliste

Amundsen, M-L., (2019). Når skolen svikter. *Psykologi i kommunen*, (6), [Fagartikkel: Når skolen svikter / Psykologi i kommunen nr. 6 2019 \(psykisk-kommune.no\)](#)

Amundsen, M-L., Herrebrøden, M., Mjøberg, A.G. & Rosenberg C. (2020). Skolens møte med elever som strever med skolevegring. *Psykologi i kommunen*, 2020 (2) , [Fagfelleverdert: Skolens møte med elever som strever med skolevegring / Psykologi i kommunen nr. 2 2020 \(psykisk-kommune.no\)](#)

Amundsen M-L. & Møller G. H. (2020). Betydning av skolerelaterte faktorer og mobbing for elever som strever med skolevegring. *Psykologi i kommunen*, 2020(4), [Fagfelleverdert: Betydning av skolerelaterte faktorer og mobbing for elever som strever med skolevegring / Psykologi i kommunen nr. 4 2020 - Temanummer: Skolevegring \(psykisk-kommune.no\)](#)

Amundsen M-L. & Møller G. H. (2022). Hvordan opplever foresatte til elever som strever med skolevegring møtet med skole og hjelpeapparatet? *Psykologi i kommunen*, 2020(4), [Fagfelleverdert: Hvordan opplever foresatte til elever som strever med skolevegring møtet med skole og hjelpeapparat? / Psykologi i kommunen nr. 4 2020 - Temanummer: Skolevegring \(psykisk-kommune.no\)](#)

Amundsen M-L. & Møller G. H. (2022). Faglig mestring og presentasjonsangst hos elever med ufrivillig skolefravær. *Tidsskrift for velferdsforskning*, 25(4), 1-14.
<https://doi.org/10.18261/tfv.25.4.6>

Bakken A., Pedersen W., von Soest, T. & Sletten, M.A. (2020). Oslo-ungdom i koronatiden. En studie av ungdom under covid-19-pandemien. Oslo: Velferdsforskningsinstituttet NOVA.
[PowerPoint-presentasjon \(oslomet.no\)](#)

Braut, G. S. & Thelle, D. S. (2022) *Helsefremmende arbeid*. Store medisinske leksikon. snl.no.
http://sml.snl.no/helsefremmende_arbeid

Brochmann, G. & Madsen, O.J. (2022). *Skolevegringsmysteriet. Historien om hvorfor barn og unge sitter alene hjemme istedenfor å gå på skolen*. Cappelen Damm.

Bø, I.(2000). *Barnet og de andre. Nettverk som pedagogisk og sosial ressurs*. (3.utg.). Universitetsforlaget.

Bø, I. (2011). *Foreldre og fagfolk*. (3.utg.). Universitetsforlaget.

Dalland, O. (2017). *Metode og oppgaveskriving* (6.utg.). Gyldendal.

Dalland, O. (2020). *Metode og oppgaveskriving* (7. utg.). Gyldendal.

Demiri, A. S., & Gundersen T., (2016). Tjenestetilbudet til familier som har barn med funksjonsnedsettelse. Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring NOVA Rapport 7/2016. Høgskolen i Oslo og Akershus

Duggleby, W.D., Swindle, J., Peacock, S. & Ghosh, S. (2011). A mixed methods study of hope, transitions, and quality of life in family caregivers of persons with Alzheimer's disease. BMC Geriatrics, 11 (88). doi.org/10.1186/1471-2318-11-88

Eide, H. & Eide, T. (1996). *Kommunikasjon i relasjoner: Samhandling, konfliktløsning, etikk*. Gyldendal.

Engelstad, F. & Thorsen, D. E. (2022, 5. juni). *Makt*. Store norske leksikon. snl.no.
<https://snl.no/makt>

Forskrift om habilitering, rehabilitering og koordinator. (2011). Forskrift om habilitering og rehabilitering, individuell plan og koordinator. (FOR-2011-12-16-1256). Lovdata.
<https://lovdata.no/forskrift/2011-12-16-1256>

Gjærum, B. (1998). Mestring av omfattende problemer hos barn og foreldre. I Gjærum, B., Grøholdt, B. & Sommerschild, H. (Red.), *Mestring som mulighet i møte med barn, ungdom og foreldre* (s.64-94). Universitetsforlaget.

Grøholt, B. (1998). Ungdomstiden og mestringperspektivet. I Gjærum, B., Grøholdt, B. &

Sommerschild, H. (Red.), *Mestring som mulighet i møte med barn, ungdom og foreldre* (s.117-129). Universitetsforlaget.

Havik, T. (2015). *School non-attendance: A study of the role of school factors in school refusal* [Doktorgradsavhandling]. Universitet i Stavanger

Havik, T. (2018). *Skolefravær. Å forstå og håndtere skolefravær og skolevegring*. Gyldendal.

Havik, T. (2022). Et systemisk perspektiv på skolevegring. Universitetet i Stavanger-Læringsmiljøsentret. [Skolevegring: Hva kan lærere gjøre? | Universitetet i Stavanger \(uis.no\)](https://uis.no)

Havik, T., Bru, E. & Ertesvåg, S. K. (2015). Assessing Reasons for School Non-attendance, *Scandinavian Journal of Educational Research*, 59(3), 316-336, DOI: 10.1080/00313831.2014.904424

Helsedirektoratet (2017). Veileder om pårørende i helse- og omsorgstjenesten [nettdokument]. Oslo: Helsedirektoratet (sist faglig oppdatert 28. januar 2019, lest 23. april 2023). Tilgjengelig fra <https://www.helsedirektoratet.no/veiledere/parendeveileder>

Helsedirektoratet. (2022). Veileder om samarbeid om tjenester til barn, unge og deres familier [nettdokument]. Oslo: Helsedirektoratet (sist faglig oppdatert 11. april 2023, lest 29. april 2023). Tilgjengelig fra <https://www.helsedirektoratet.no/veiledere/samarbeid-om-tjenester-til-barn-unge-og-deres-familier>

Heyne, D., Sauter, F. M., Ollendick, T. H., Widenfelt, B. M. V. & Westenberg, P. M. (2014). Developmentally Sensitive Cognitive Behavioral Therapy for Adolescent School Refusal: Rationale and Case Illustration. *Clinical Child & Family Psychology Review*, 17(2), 191-215, DOI: 10.1007/s10567-013-0160-0

Holen, S. & Waagene E. (2014). Psykisk helse i skolen, Utdanningsdirektoratets

spørreundersøkelse blant lærere, skoleledere og skoleeiere, rapport 9/2014. NIFU. [Psykisk helse i skolen. Utdanningsdirektoratets spørreundersøkelse blant lærere, skoleledere og skoleeiere \(unit.no\)](#)

Ingstad, B. (1998). Studiet av mestring - det antropologiske perspektivet. I Gjærum, B., Grøholdt, B. & Sommerschild, H. (Red.). *Mestring som mulighet i møte med barn, ungdom og foreldre* (s.131-147). Universitetsforlaget.

Jensen, P. (2009). *Ansikt til ansikt: Kommunikasjons- og familieperspektivet i helse- og sosialarbeid*. (2.utg.). Gyldendal.

Josephson, M., Karnehed, N., Lindahl, E. & Persson, H. (2013). Intergenerational transmission of long-term sick leave. Uppsala: The Institute for Evaluation of Labour Market and Education Policy. <https://www.ifau.se/en/Research/Pub>

Kinge, E. (2009). *Hvor er hjelpen når den trengs?; Om relasjonskompetanse. Om foreldresamarbeid*. Gyldendal.

Kjeøy, I. & Lysvik R.R. (2023). *Kunnskapsstatus om bekymringsfullt fravær i skolen*. (2023:13). Fafo.

Kvale, B. & Brinkmann, S. (2015). *Det kvalitative forskningsintervju*. (3.utg.). Gyldendal.

Kvello, Ø. (2010). *Barn i risiko- skadelige omsorgssituasjoner*. Gyldendal.

Lazarus, R. S & Folkman, S.P. (1984). *Stress, Appraisal, and Coping*. Springer Publishing Company.

Lazarus, R. S. & Lazarus, B.N. (1994), *Passion & Reason : Making sense of our emotions*. Oxford University Press.

Malterud, K. (2017). *Kvalitative forskningsmetoder for medisin og helsefag*. (4.utg.).

Universitetsforlaget.

Meld. St. 14 (2020–2021). *Perspektivmeldingen 2021*. Finansdepartementet. [Meld. St. 14 \(2020–2021\) - regjeringen.no](#)

NAV. (u.å). *Arbeidsavklaringspenger*. Hentet 16. april 2023 fra <https://www.nav.no/aap#kort>

NAV. (u.å). *Pleiepenger for sykt barn*. Hentet 16. april 2023 fra <https://www.nav.no/pleiepenger-barn#kort-om>

Nordahl, T. (2003). Makt og avmakt i samarbeidet mellom hjem og skole- En evaluering innenfor Reform 97. Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring Nova Rapport 13/2003

Olsen, T., Tesfai, A. & Lorentsson A. (2019). *Unge og medvirkning- maktbruk for nybegynnere*. Universitetsforlaget

Opplæringslova.(1998). *Lov om grunnskolen og den vidaregåande opplæringa*
LOV-1998-07-17-61. Lovdata. [Lov om grunnskolen og den vidaregåande opplæringa \(opplæringslova\) - Lovdata](#)

Prop. 121 S (2018-2019). *Opptappingsplan for barn og unges psykiske helse (2019–2024)*. Helse- og omsorgsdepartementet. [Prop. 121 S \(2018–2019\) - regjeringen.no](#)

Rambøll Management C. (2020). Coronakrisen set fra et ungeperspektiv. Egmont Fonden. [Rapport Egmont Coronakrisen i et ungeperspektiv \(egmontfonden.dk\)](#)

Richardson, K. (2016). Family Therapy for Child and Adolescent School Refusal. *Australian & New Zealand Journal of Family Therapy*. 37(4), 528-546. DOI:10.1002/anzf.1188

Ringereide, K. & Thorkildsen, S.L. (2019). *Folkehelse og livsmestring - tanker, følelser og relasjoner*. Pedlex

Røseth, J. & Werner E. K. (2020). Livssorg: Når livet ikke ble slik du hadde tenkt. Frisk

Samdal, O., Wold, B., Harris, A. & Torsheim, T. (2017). *Stress og mestring*. (IS-2655). HelseDirektoratet.

Samnøy, S. (2015). *På samme lag: Samarbid mellom hjem og skole*. Gyldendal.

Spurkeland, J. (2011). *Prestasjonshjelp - hvordan gjøre andre gode?*. Universitetsforlaget.

Spurkeland, J. (2020). *Relasjonskompetanse: Resultater gjennom samhandling* (3.utg.). Universitetsforlaget.

Statsforvalteren i Rogaland (2023, 14.03). *Melding til barnevernet ved høyt skolefravær*.

[Melding til barnevernet ved høyt skolefravær | Statsforvalteren i Rogaland \(statsforvalteren.no\)](#)

Stavanger kommune. (2022, 30. mars.). *Veileder for alvorlig skolefravær*. [Veileder for alvorlig skolefravær | Stavanger kommune](#)

St. meld. nr. 14 (1997–98). *Om foreldremedvarknad i grunnskolen*. Kyrkje-, utdannings- og forskningsdepartementet. [St.meld. nr. 14 \(1997-98\) - regjeringen.no](#)

Thagaard, T. (2013). *Systematikk og innlevelse: En innføring i kvalitativ metode* (4.utg.). Fagbokforlaget.

Thoresen, L., Rugseth, G. & Bondevik, H. (2020). *Fenomenologi i helsefaglig forskning*. Universitetsforlaget.

Tveit, A. D. & Cameron, D.L. (2013). *Utfordringer når foresatte skal medvirke på tjenestetilbudet til eget barn*. *Nordic studies in education*, 32(3-4), 321-223.

doi/full/10.18261/ISSN1891-5949-2012-03-04-11

Utdanningsdirektoratet. (2020, 13.06.). *Samarbeid mellom hjem og skole*. [nettdokument] (lest 29. april 2023). Tilgjengelig fra [Samarbeid mellom hjem og skole \(udir.no\)](https://www.udir.no)

Utdanningsdirektoratet. (2022, 31.03.). *Tilpasset opplæring*. [nettdokument] (lest 29. april 2023). Tilgjengelig fra [Tilpasset opplæring \(udir.no\)](https://www.udir.no)

Ursin, H. & Eriksen, H.R. (2004). The cognitive activation theory of stress. *Psychoneuroendocrinology*, 29(5), 567-592. doi.10.1016/S0306-4530(03)00091-X

Øye, C. & Norvoll, R. (2013). Psykisk helsearbeid i et makt- og kontrollperspektiv. I R. Norvoll (Red.), *Samfunn og psykisk helse - Samfunnsvitenskapelige perspektiver* (s. 73-97). Gyldendal.

Vedlegg 1 - Intervjuguide

Problemstilling:

Hvilke erfaringer har foreldre til barn med ufrivillig skolefravær?

Del 1 - Formålet med prosjektet

Formålet med studien er å rette oppmerksomheten på foreldres opplevelse av når deres barn ikke går på skolen. Det er ønskelig at studien skal kunne gi en dypere forståelse på foreldres belastninger på bakgrunn av deres ansvar for barn med skolefravær. Det er ønskelig å se hvilke mestringsstrategier foreldre har for å kunne å utøve både omsorg og kontroll. Dette vil sannsynligvis samtidig påvirke deres relasjon til barnet. Hvordan oppleves dette for foreldre? Hvordan mestrer de egen hverdag? Studien har fokus på foreldres subjektive opplevelse.

Som jeg informerte om i informasjonsskrivet så vil jeg bruke lydopptaker. Jeg bruker mobilen min som opptaker og det blir lagret direkte i Office 365 OneDrive nettsky. Det lagres ikke på min mobil. Du har full rett til å trekke ditt samtykke om deltakelse og lydopptaket vil da bli slettet fra nettskyen.

Del 2 - intervjuet

Først ønsker jeg litt bakgrunnsopplysninger om deg og din familie,

1. Hvor gammel er ungdommen din?
2. Er det en gutt eller jente?
3. Bor du sammen med den andre forelderen?
4. Bor det flere barn hjemme hos dere?
5. Er du i jobb? 100%?
6. Annet som du ønsker å fortelle?

Nå kommer det noen spørsmål knyttet til utfordringene om skolefravær, og hvordan oppfølgingen fra andre har vært og er.

7. Når opplevde du først at det ble utfordrende for ungdommen din?
8. Husker du hvem du tok kontakt med?
9. Hvilke instanser har dere mottatt hjelp/ kontakt fra?
  - fikk dere hjelp sammen med ungdommen eller kun en av dere?
10. Hvordan opplever dere støtte og hjelp fra instanser rundt?
11. Hvilke oppfølging har dere nå?
12. Hvilke tiltak har blitt iverksatt ifht til din ungdom?
13. Har du som foreldre hatt en aktiv rolle i noen av tiltakene?
  - hvordan har du opplevd dette?
  - Har ungdommen uttrykket noe om dette?

Så ønsker jeg å stille noen spørsmål som har fokus på deg og dine tanker og følelser.

14. Klarer du å beskrive hvordan disse utfordringer rundt ungdommen din har påvirket deg?
15. Delte du dine tanker med noen?
16. Hvor søker du støtte fra? Og hvordan får du det?
17. Hvordan tror du dette påvirker deg og dine omgivelser?
18. Har du fortalt om utfordringene til nettverket ditt?
  - utvidet familie?
  - venner?
  - kollega?
  - arbeidsgiver?
  - andre?
19. Opplever du relasjonen har endret seg etter utfordringene ble aktuelle?
  - Kan du beskrive hva og hvordan - dersom du opplever endring i relasjonen deres ? utfordringer - ønske om annerledes?
20. Er det noe som du kan trekke frem som har vært til god hjelp for deg?
21. Nå når du har fått snakket rundt dette, er det noe som kunne vært gjort annerledes?

Del 3 - Oppsummering

Er det noe du ønsker å tilføre som jeg ikke har stilt spørsmål om?

Noe du tenker som er viktig ifht dette tema som vi ikke har snakket om.

Tusen takk for at du stilte opp på dette intervjuet og delte din erfaring med meg. Ta kontakt dersom det er noe du lurer på i forhold til prosjektet.

Vedlegg 2- Informasjonsskriv

Vil du delta i forskningsprosjektet ***“Foreldres opplevelse av ufrivillig skolefravær”***

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å få mer kunnskap om foreldre perspektivet på ufrivillig skolefravær. Dette er et viktig tema å få belyst, da dette er høyst aktuelt for tiden da det rammer mange familier i Norge. I dette skrivet gir jeg deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Dette er et masterprosjekt i helsefremmende relasjonsarbeid tilhørende den vitenskapelige høgskole i Oslo. Jeg, Jenny Tornes Tjensvold er student og har ansvar for å gjennomføre dette prosjektet og jeg skal levere oppgaven våren 2023.

I denne studien ønsker jeg å søke kunnskap om erfaringene til foreldre som har ungdom som ikke går på skolen. Jeg ønsker å få belyst hvordan dette kan påvirke foreldres hverdag, samt hvordan de håndterer denne situasjonen. Jeg er interessert i foreldrenes perspektiv på dette fenomenet. I ungdomstiden kan det være en vanskelig balansegang mellom det å være trygge voksne og motivator til å hjelpe ungdommen til å bli selvstendig, og samtidig som man må stille krav, og i noen tilfeller presse ungdommen. Gjennom intervjuer med foreldre i denne situasjonen vil jeg se om resultatene kan være med å bidra til økt kunnskap om helheten rundt ufrivillig skolefravær, og hvordan det er å være pårørende til disse ungdommene. Det er mulig at analyse av datamaterialet kan vise hva som kan bidra til å identifiserer ulike mestringsstrategier, som igjen kan bidra til å takle denne belastningen foreldre står i.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Den vitenskapelige høgskole i Oslo er ansvarlig for prosjektet.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Du får spørsmål om deltakelse i dette prosjektet da du har vært i kontakt med en instans i kommunen på bakgrunn av utfordringer omkring skolefraværet til din ungdom. Jeg har et ønske om å kunne intervju 3-5 foreldre som er i samme situasjon som deg, som har ungdom som har pågående skolefravær eller tidligere erfart det. Det vil kun være foreldre som har ungdom mellom 12-15 år. Bakgrunnen for det er at denne aldersgruppen tilhører grunnskolen, og at videregående opplæring er frivillig. Jeg har snakket med ulike kommunale instanser i dette fylket slik at de kan formidle denne informasjonen ut til de foreldre som er aktuelle for studien. De ulike instanser vil ikke ha mer med denne studien å gjøre, og vil heller ikke være kjent med hvem som takker ja til å delta.

Hva innebærer det for deg å delta?

Jeg vil gjennomføre intervjuet og jeg vil kunne være fleksibel på tid og sted. Intervjuet vil vare i ca 1 time og det vil bli tatt opp lyd av intervjuet. Det vil kun være min veileder utenom meg selv som har tilgang til dette lydopptaket. Det blir lagret sikkert i en nettsky, og vil bli anonymisert med fiktive navn. I selve oppgaveteksten vil også fiktive navn bli brukt, samt det vil bli anonymiserte opplysninger slik at andre ikke vil kunne gjenkjenne historien.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykket tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle dine personopplysninger vil da bli slettet. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Jeg vil bare bruke opplysningene om deg til formålene jeg har fortalt om i dette skrivet. Jeg behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket. Det vil kun være veileder Ingebjørg Haugen og meg som vil ha tilgang til dine opplysninger. Opplysningene vil anonymiseres fortløpende og det vil ikke være lagret personopplysninger sammen med intervjuet. Det er jeg som transkriberer intervjuene.

Hva skjer med personopplysningene dine når forskningsprosjektet avsluttes?

Prosjektet vil etter planen avsluttes våren 2023. Lydopptakene vil etter planen ikke bli slettet rett etter prosjektslutt, men vil være anonyme og vil ikke kunne spores tilbake til deg. Jeg ønsker å ha mulighet til å kunne bruke dataene til videre prosjekter dersom det lar seg gjøre. Dersom dette ikke er ønskelig kan jeg på spørsmål slette din lydfil etter prosjektet er godkjent. Jeg vil ha lydfilene lagret i en sikker nettsky på skolens database, og slette dem innen 30.05.25.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra Vitenskapelige høgskole i Oslo har Personverntjenester vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke opplysninger vi behandler om deg, og å få utlevert en kopi av opplysningene
- å få rettet opplysninger om deg som er feil eller misvisende
- å få slettet personopplysninger om deg
- å sende klage til Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å vite mer om eller benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- Vitenskapelige høgskole i Oslo ved Førsteamanuensis Ingebjørg Haugen, ingebjorg.haugen@vid.no, tlf: 22963721
- Vårt personvernombud: Norsk Samfunnsvitenskapelig Datatjeneste (NSD)

Hvis du har spørsmål knyttet til Personverntjenester sin vurdering av prosjektet, kan du ta kontakt med:

- Personverntjenester på epost (personverntjenester@sikt.no) eller på telefon: 53 21 15 00.

Med vennlig hilsen

Ingebjørg Haugen

Jenny Tørnes Tjensvold
Veileder

Student

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet “Foreldres opplevelse av ufrivillig skolefravær”, og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

- å delta i intervju
- at lyd fra intervjuet blir tatt opp i sin helhet

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet

-----
(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Vedlegg 3- Vurdering av behandling av personopplysninger (NSD)

Referansenummer

209320

Vurderingstype

Standard

Dato

02.08.2022

Prosjektittel

Foreldreperspektivet på ufrivillig skolefravær, og deres relasjon til barna.

Behandlingsansvarlig institusjon

VID vitenskapelige høyskole / Fakultet for helsefag / Fakultet for helsefag Oslo

Prosjektansvarlig

Ingebjørg Haugen

Student

Jenny Tornes Tjensvold

Prosjektperiode

01.09.2022 - 30.06.2023

Kategorier personopplysninger

Alminnelige

Særlige

Lovlig grunnlag

Samtykke (Personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav a)

Uttrykkelig samtykke (Personvernforordningen art. 9 nr. 2 bokstav a)

Behandlingen av personopplysningene er lovlig så fremt den gjennomføres som oppgitt i meldeskjemaet. Det lovlige grunnlaget gjelder til 30.06.2025.

Kommentar

OM VURDERINGEN

Personverntjenester har en avtale med institusjonen du forsker eller studerer ved. Denne avtalen innebærer at vi skal gi deg råd slik at behandlingen av personopplysninger i prosjektet ditt er lovlig etter personvernregelverket.

Personverntjenester har nå vurdert den planlagte behandlingen av personopplysninger. Vår vurdering er at behandlingen er lovlig, hvis den gjennomføres slik den er beskrevet i meldeskjemaet med dialog og vedlegg.

VIKTIG INFORMASJON TIL DEG

Du må lagre, sende og sikre dataene i tråd med retningslinjene til din institusjon. Dette betyr at du må bruke leverandører for spørreskjema, skylagring, videosamtale o.l. som institusjonen din har avtale med. Vi gir generelle råd rundt dette, men det er institusjonens egne retningslinjer for informasjonssikkerhet som gjelder.

TYPE OPPLYSNINGER OG VARIGHET

Prosjektet vil behandle alminnelige personopplysninger, særlige kategorier av personopplysninger om helse frem til 30.06.2023.

Personopplysninger vil lagres internt ved behandlingsansvarlig institusjon etter prosjektslutt frem til 30.06.2025.

VURDERING AV BEHOV FOR DPIA

Personverntjenester vurderer at det at det ikke er behov for å gjøre en personvernkonsekvensvurdering etter artikkel 35 basert på en helhetsvurdering der vi vektlegger følgende momenter:

- Varigheten er begrenset
- Det gis informasjon og innhentes samtykke
- Det innhentes samtykke fra foresatte til barna og gis informasjon

LOVLIG GRUNNLAG UTVALG

Prosjektet vil innhente samtykke fra de registrerte til behandlingen av personopplysninger. Vår vurdering er at prosjektet legger opp til et samtykke i samsvar med kravene i art. 4 nr. 11 og 7, ved at det er en frivillig, spesifikk, informert og utvetydig bekreftelse, som kan dokumenteres, og som den registrerte kan trekke tilbake.

For alminnelige personopplysninger vil lovlig grunnlag for behandlingen være den registrertes samtykke, jf. personvernforordningen art. 6 nr. 1 a.

Behandlingen av særlige kategorier av personopplysninger er basert på uttrykkelig samtykke fra den registrerte, jf. personvernforordningen art. 6 nr. 1 a og art. 9 nr. 2 a.

LOVLIG GRUNNLAG TREDJEPERSONER

Prosjektet vil innhente samtykke fra foresatte til behandlingen av personopplysninger om barna. Vår vurdering er at prosjektet legger opp til et samtykke i samsvar med kravene i art. 4 og 7, ved at det er en frivillig, spesifikk, informert og utvetydig bekreftelse som kan dokumenteres, og som den registrerte/foresatte kan trekke tilbake.

Lovlig grunnlag for behandlingen vil dermed være foresattes samtykke, jf. personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav a.

Behandlingen av særlige kategorier av personopplysninger er basert på uttrykkelig samtykke fra de foresatte, jf. personvernforordningen art. 6 nr. 1 a og art. 9 nr. 2 a.

PERSONVERNPRINSIPPER

Personverntjenester vurderer at den planlagte behandlingen av personopplysninger vil følge prinsippene i personvernforordningen:

- om lovlighet, rettferdighet og åpenhet (art. 5.1 a), ved at de registrerte får tilfredsstillende informasjon om og samtykker til behandlingen
- formålsbegrensning (art. 5.1 b), ved at personopplysninger samles inn for spesifikke, uttrykkelig angitte og berettigede formål, og ikke viderebehandles til nye uforenlige formål
- dataminimering (art. 5.1 c), ved at det kun behandles opplysninger som er adekvate, relevante og nødvendige for formålet med prosjektet
- lagringsbegrensning (art. 5.1 e), ved at personopplysningene ikke lagres lengre enn nødvendig for å oppfylle formålet.

DE REGISTRERTES RETTIGHETER

Vi vurderer at informasjonen om behandlingen som de registrerte vil motta oppfyller lovens krav til form og innhold, jf. art. 12.1 og art. 13.

Så lenge de registrerte kan identifiseres i datamaterialet vil de ha følgende rettigheter: innsyn (art. 15), retting (art. 16), sletting (art. 17), begrensning (art. 18) og dataportabilitet (art. 20).

Vi minner om at hvis en registrert tar kontakt om sine rettigheter, har behandlingsansvarlig institusjon plikt til å svare innen en måned.

FØLG DIN INSTITUSJONS RETNINGSLINJER

Personverntjenester legger til grunn at behandlingen oppfyller kravene i personvernforordningen om riktighet (art. 5.1 d), integritet og konfidensialitet (art. 5.1. f) og sikkerhet (art. 32).

Ved bruk av databehandler (spørreskjemaleverandør, skylagring, videosamtale o.l.) må behandlingen oppfylle kravene til bruk av databehandler, jf. art 28 og 29. Bruk leverandører som din institusjon har avtale med.

For å forsikre dere om at kravene oppfylles, må prosjektansvarlig følge interne retningslinjer/rådføre dere med behandlingsansvarlig institusjon.

MELD VESENTLIGE ENDRINGER

Dersom det skjer vesentlige endringer i behandlingen av personopplysninger, kan det være nødvendig å melde dette til oss ved å oppdatere meldeskjemaet. Før du melder inn en endring, oppfordrer vi deg til å lese om hvilken type endringer det er nødvendig å melde:

<https://www.nsd.no/personverntjenester/fylle-ut-meldeskjema-for-personopplysninger/melde-endringer-i-meldeskjema>

Du må vente på svar fra oss før endringen gjennomføres.

OPPFØLGING AV PROSJEKTET

Vi vil følge opp underveis (hvert annet år) og ved planlagt avslutning for å avklare om behandlingen av personopplysningene pågår i tråd med den behandlingen som er dokumentert.

Kontaktperson hos oss: Markus Celiussen

Lykke til med prosjektet!

Vedlegg 4 - Fremleggsvurdering REK

Region:	Saksbehandler:	Telefon:	Vår dato:	Vår referanse:
REK vest	Camilla Gjerstad	55589712	22.09.2022	527280

Jenny Tornes Tjensvold

Fremleggingsvurdering: Foreldreperspektiv på ufrivillig skolefravær.
Søknadsnummer: 527280
Forskningsansvarlig institusjon: VID vitenskapelige høyskole

Prosjektet vurderes som fremleggingspliktig

Sokers beskrivelse

Denne studien ønsker jeg å søke kunnskap om relasjoner mellom foreldre og deres ungdommer, og hvordan dette påvirker foreldres helse. Det er ønskelig å rette fokus på foreldrenes opplevelse over egen situasjon og hvordan barnas psykiske uhelse påvirker relasjonen dem imellom. Det er høyst tenkelig at disse utfordringene utgjør en større omsorgsbyrde for foreldre. Det vil påvirke dem som foreldre samt det kan ha stor påvirkning på deres hverdag i form opplevelser om å ikke strekke til hverken hjemme eller jobb. Foreldre kan oppleve å ikke bli trodd på skolen og noen opplever de blir stemplet som ettergivende. Det å være pårørende til psykisk syke barn kan ha stor innvirkning på egen psykiske helse. Bakgrunnen for at jeg synes dette tema er spennende er at jeg jobber med psykisk syke barn og ungdommer mellom 12-18 år. Vi gir helsehjelp til barna og kommer dermed i kontakt med flere foreldre. Det jeg har observert er at det er en svært krevende omsorgsbyrde disse foreldrene står i. De gir uttrykk for at de føler seg makteløse, opplever skam og mislykket som foreldre. Det nevnes også at dette går ut over deres livsglede og at de selv blir mer sosialt isolerte. Ungdomstiden er svært viktig i utvikling av identitet, løsrivelse fra foreldre og det sosiale livet spiller en stor rolle. Det er forståelig at foreldrene ønsker at barna deres skal klare seg bra på skolen med tanke på fremtiden. Dette vil ha en stor betydning i foreldrenes håndtering av ungdommens utfordringer. Det er en svært viktig epoke i livet som har stor betydning for fremtiden. Relasjonen mellom foreldre og barn/ungdommen vil naturligvis ha stor betydning.

Problemstilling per nå : Hvordan opplever foreldre av barn mellom 12-18 år med ufrivillig skolefravær at relasjonen med deres barn blir påvirket av barnets utfordringer? Hvordan opplever foreldrene at egen helse blir påvirket?

Vi viser til innsendt fremleggingsvurderingsskjema. Henvendelsen er behandlet av leder i Regional komité for medisinsk og helsefaglig forskningsetikk (REK) vest på fullmakt.

REKs vurdering

REK vest

Besøksadresse: Armauer Hansens Hus, nordre fløy, 2. etasje,
Haukelandsveien 28, Bergen

| E-post: rek-vest@uib.no
Web: <https://rekportalen.no>

Generelt om fremleggingsplikten for REK

Helseforskningsloven gjelder for medisinsk og helsefaglig forskning på mennesker, human biologisk materiale eller helseopplysninger. Medisinsk og helsefaglig forskning defineres som virksomhet som utføres med vitenskapelig metodikk for å skaffe til veie ny kunnskap om helse og sykdom. Slike prosjekter må søke REK.

REKs vurdering av fremleggingsplikten i studien

Dette er et masterprosjekt i helsefremmende relasjonsarbeid ved VID vitenskapelige høyskole. Problemstilling: Hvordan opplever foreldre av barn mellom 12-18 år med ufrivillig skolefravær at relasjonen med deres barn blir påvirket av barnets utfordringer? Hvordan opplever foreldrene at egen helse blir påvirket?

Intervjuguiden er innsendt. Eks på spørsmål:

- Når opplevde du først at det ble utfordrende for ungdommen din?
- Hvilke instanser har dere mottatt hjelp/ kontakt fra? - fikk dere hjelp sammen med ungdommen eller kun en av dere?
- Hvordan opplever dere støtte og hjelp fra instanser rundt? f.eks bv.tj
- Hvilke oppfølging har dere nå?
- Hvilke tiltak har blitt iverksatt ifht til din ungdom?
- Har du som foreldre hatt en aktiv rolle i noen av tiltakene? - hvordan har du opplevd dette?- Har ungdommen uttrykket noe om dette?
- Klarer du å beskrive hvordan disse utfordringer rundt ungdommen din har påvirket deg?
- Hvor søker du støtte fra? Og hvordan får du det?
- Hvordan tror du dette påvirker deg og dine omgivelser?
- Har du fortalt om utfordringene til nettverket ditt?
- Har du vært vekke fra jobb på grunn av belastninger knyttet til skolefravær?
- Har du mottatt profesjonell hjelp selv på bakgrunn av dette?
- Opplever du relasjonen har endret seg etter utfordringene ble aktuelle?
- Hva oppleves utfordrende i relasjonen med ungdommen?
- Har du noen tanker selv ifht relasjonen mellom deg og ungdommen din, er det noe du skulle ønske var annerledes? og hvordan dette kunne endres?
- Kan du fortelle en konkret hendelse hvor du har opplevd at relasjonen har blitt utfordret i samhandling med barnet ditt?

REK vest oppfatter at studien søker ny kunnskap om bl.a. foreldrenes psykiske helse/livskvalitet og at studien dermed faller innenfor helseforskningsloven. Prosjektleder (krever phd) må sende inn skjemaet Prosjektsøknad via REK-portalen. Frist for å sende inn søknad finner du her: <https://rekportalen.no/#frist/frister>.

REK vest gjør oppmerksom på at vårt svar kun er å anse som veiledning jf. forvaltningslovens § 11 og at komiteen ikke er bundet av vårt svar når full søknad vurderes i komitemøtet.

Konklusjon

Vi ber om at prosjektleder (med phd) sender inn skjemaet "Prosjektsøknad" via REK-portalen.

Vennlig hilsen,

Nina Langeland
REK vest leder,
Professor, dr.med.

Camilla Gjerstad
seniorrådgiver

Kopi til:

VID vitenskapelige hogskole

Vedlegg 5 - Vurdering av behandling av personopplysninger (NSD)

Referansenummer

209320

Vurderingstype

Standard

Dato

03.10.2022

Prosjekttittel

Foreldreperspektivet på ufrivillig skolefravær, og deres relasjon til barna.

Behandlingsansvarlig institusjon

VID vitenskapelige høyskole / Fakultet for helsefag / Fakultet for helsefag Oslo

Prosjektansvarlig

Ingebjørg Haugen

Student

Jenny Tornes Tjensvold

Prosjektperiode

01.09.2022 - 30.06.2023

Kategorier personopplysninger

Alminnelige

Særlige

Lovlig grunnlag

Samtykke (Personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav a)

Uttrykkelig samtykke (Personvernforordningen art. 9 nr. 2 bokstav a)

Behandlingen av personopplysningene er lovlig så fremt den gjennomføres som oppgitt i meldeskjemaet. Det lovlige grunnlaget gjelder til 30.06.2025.

Kommentar

Vi viser til endring registrert i meldeskjemaet. Vi kan ikke se at det er gjort noen oppdateringer i meldeskjemaet eller vedlegg som har innvirkning på vår vurdering av hvordan personopplysninger behandles i prosjektet.

OPPFØLGING AV PROSJEKTET

Vi vil følge opp ved planlagt avslutning for å avklare om behandlingen av personopplysningene er avsluttet.

Kontaktperson: Markus Celiussen

Lykke til videre med prosjektet!